

A MAGYARORSZÁGI ZSIDÓ HITKÖZSÉGEK SZÖVETSÉGÉNEK LAPJA

„SÍRJA NINCS, DE A KÁDIS ÉRTE IS SZÓL”

Emléktábla Komoly Ottónak

Születésének 130. évfordulója alkalmából emléktáblát avattak a nyilasok által meggyilkolt Komoly Ottó (1892–1945), a Magyar Cionista Szövetség, a Segély- és Mentőbizottság elnöke, a Nemzetközi Vöröskereszt segítő osztálya igazgatójának tiszteletére a budapesti Scheiber Sándor utca 3. szám alatt. Jelen volt Heisler András

ber számára biztosított menekülési lehetőségeket.

„Komoly Ottó a német megszállás után a magyar politikai és egyházi vezetőktől, a diplomáciai testület tagjaitól próbált támogatást szerezni, közben segítette a cionista ifjúsági mozgalmak illegális embermentő tevékenységét” – mondta a Mazsihisz elnöke. „Megbízást kapott a Nem-

mennyire nevezhető cionistának az, aki ilyen alkalmon nem kapva kap, hanem hézitálni kezd. Isteni sugallatra végül erkölcsi megfontolások kerekednek fölül benne, úgy érzi, nem hagyhatja magára Izrael népét. Magyarországon marad, hogy segíthesse az itteni zsidóságot, illetve az innen menekülő zsidókat. A vész-korszakban Kasztner Rezsővel

Foto: Mazsihisz/P.T.

Mazsihisz-elnök, Erőss Gábor alpolgármester, Komoly Tamás, Vajda Károly rektor, Jákov Hadasz-Handelszman nagykövet, imámondott Schöner Alfréd főrabbi.

Komoly Ottó, a magyar zsidóság egyik emblematiskus alakja, embermentő hőse 1892. március 26-án született, és a 130 éves évforduló tiszteletére emléktáblát avattak Budapesten, a Scheiber Sándor utca 3. szám alatt. A ceremónián ott voltak Komoly Ottó ma élő rokonai, csalátagjai Nagy-Britanniából, Izraelből és Magyarországról, továbbá megítélték az ünnepséget jelenlétével Izrael állam budapesti nagykövete, Jákov Hadasz-Handelszman is.

Heisler András, a Mazsihisz elnöke beszédét ezzel vezette föl: „Egy hónapja tört ki a hárború, Putyin hadserege módszeresen rombolja Ukrajna városait, követjük a híreket, látjuk a képernyőkön a szétlőtt körházaikat, a lerombolt lakónegyedeket, a síró asszonyokat és férfiakat, a mariupoli tömegsírokat. Mindez 2022-ben, a felvilágosult Európa keleti féltekéjén, a szomszédunkban.” Az elnök hozzáfűzte: „A történelmi párhuzamok minden pontjának, de emocionálisan nagyon is érthető a múlt század utolsó nagy hárborújának és körünk orosz agressziójának összevetése. Sok a formai hasonlóság, és a katonai vandalizmus nyomai is egyre erősebben láthatók. Tragikus, irracionális és szurreális az, ami ma Ukrajnában történik.”

Mint Heisler András fogalmazott: 1939-ben Komoly Ottó döntött volna a kivándorlás mellett, ő azonban igazi zsidó vezetőként a magyarországi közösséggel egyre nehezebb helyzetben próbált segíteni. Részét vett a Lengyelországból és Szlovákiaiból menekült zsidók számára élelmiszer-rek beszerzésében, az orvosi szolgáltatások megszervezésében, valamint a Budapestre özonlótt sok ezer em-

zetközi Vöröskereszttől, s ennek keretében 6000, szüleitől elszakított zsidó gyermeket vett védelmébe. Az iroda működtetett bíztonságos házakat is, ahol külföldi képviseletek védelme alatt ideiglenes menedékre lehettek az üldözött zsidók. 1945. január 1-jén a nyilasok kihallgatásra hívták, s nyoma veszett. Vélhetően sok zsidó társával együtt ő is a Dunába lőttek.

Heisler András a beszédét azzal zárta: „Komoly Ottót az egész magyar zsidó közösség saját hősének tekinti, igazi embermentő volt, hiteles zsidó vezető, akit példaképünknek választottunk. Hiszen Oroszország rettentenes és semmivel nem indokolható hárborúja most rendkívüli embersegítő feladatokat állít a kései utódok elő, ezért fontos számunkra Komoly Ottó élete és munkássága, az erős, független és hiteles zsidó vezető példája” – jelentette ki. Hozzátette: „Sírja nincs, de évente egyszer, amikor főnünkön temetélen halottainkért imádkozunk, a kádis érte is szól.”

Vajda Károly professzor, az ORZSE rektora beszédében úgy fogalmazott: Komoly Ottó születése a peszáchra, tehát a szabadság és a megváltás ünnepére való készülés idejére esett, amelynek betetőződése az Igéret földjére való költözés, a Józsue véghezvitte honfoglalás volt. „Mintha Komoly Ottó születésének ezen körülmenyei dióhéjban tartalmaznának egész élettörténetét” – mondta.

Komoly Ottó életéről szólva a rektor kifejtette: családot alapít, építész-mérnöki munkája biztos megéliketést jelent, de intellektusát nem elégítí ki, íróként is tevékenykedik, s népe sorra, a cionizmus gondolata sem hagyja nyugodni. Egyre több önkéntes munkát vállal: úgy veszi a közösségi munkát, ahogyan Rási és Majmonidész, önzetlen feladatként, parancsolatteljesítésként.

Mint Vajda Károly rámutatott: Komoly Ottó 1939-ben komoly dilemma elő kerül, hiszen fölmerül az alijázás, a Szentföldre történő hazatérés lehetősége és az a kérdés, hogy

együtt néhány héten belül megszervezi a mentővonat-akciót, melynek során a neki személyesen fölkínált három helyből csak egyet fogadott el: családjá jövőjét, a lányát menekítette.

Vajda Károly professzor elmondta: „Komoly Ottót 1945 újév napján, néhány héttel Pest fölszabadulása előtt hurcolják el a nyilasok. Nyoma vesz. Dunába lövetése föltételezés. Halálának helyét nem ismerjük, csak sejthetjük. Tudni csak azt tudjuk hitünk minden reszkető bizodalmaival, hogy végöráján az Örökkel való épp-úgy jelen volt, mint ősatyjának, Aronnak halálakor, és maga végezte a halottal kapcsolatos minden micvát, mint Áron öccsének, Mózesnek esetében. Komoly Ottóban ugyanis a magyar zsidóság valódi főpapját, ha tetszik, a vészkorszak Áronját tisztelez.”

Az avatásra beszédet mondott Erőss Gábor, a nyolcadik kerület alpolgármestere is, aki előljáróban megköszönte a táblaállítás kezdeményezőinek, Ladányi Jánosnak, a családnak, a Mazsihisznak és a Magyar Cionista Szövetségnek a mostani eseményt.

Az önkormányzat nevében azt ígérite: „Komoly Ottó emlékét nemcsak megőrizzük, de elevenen örizzük meg”, hiszen olyan zsidómentőről van szó, aki ha nem is a Jánosvári szigorú szabályai szerint, lévén maga is zsidó származású, de a Világ Igaza volt, hiszen több ezer budapesti üldözött, gyermek és felnőtt életét mentette meg a soáidején.

Az alpolgármester hangsúlyozta: „Vári Györgytől tudom – akit épp itt, a hátunk mögött avattak nemrég rabivá –, hogy az angyal, a máláh és a munka, a meláh szó héberül összekapcsolódik. Angyal az, aki dolga van a világban és, ahogya a Pirké Avot, a Bölcsek tanításai misnai fejezete mondja, mindenkikel eljön egyszer az ideje, mindenkit megtalál a feladata, vagyis ha észrevessük, mindannyian angyalok vagyunk. A véletlen angyalai. Komoly Ottó egész bizonyosan angyal volt. Emlékéből fakadjon áldás!”

MAZSIHISZ
a változó világra nyitott zsidóság

GONDOSKODÁS NEMZEDÉKRŐL NEMZEDÉKRE

Kérjük, támogassa Ön is adójá egyháznak
adható 1%-ával a Magyarországi Zsidó
Hitközségek Szövetsége munikáját!

TOVÁBBI INFORMÁCIÓ:
WWW.GONDOSKODUNK.MAZSIHISZ.HU

A holokauszt magyarországi áldozatainak emléknapja a Páva utcában

A Holokauszt Emlékközpont a peszáchra és a húsvéti ünnepekre való tekintettel az idén kivételesen néhány nappal korábban, április 13-án rendezte meg a holokauszt magyarországi áldozatainak emléknapját.

A megemlékezőkkel megtelt Páva utcai zsinagógában Takács Bence narrátor felkérésére Kardos Péter főrabbi és az ELTE Apáczai Csere János Gyakorló Gimnázium és Kollégium diákjai meggyűltötték az emlékezés gyertyáit, miközben a Concerto vonósnyegye a Schindler listája film legismertebb betétdalát játszotta.

Üdvözlőbeszédében dr. Grósz Andor, a Holokauszt Közalapítvány kuratóriumi elnöke hangsúlyozta, hogy amikor az áldozatokra emlékezünk, elsősorban az életükre és nem a kegyetlen halálukra kell gondolnunk. Az életük-

re, melynek során alkottak és teremtettek, és hasznos tagjai voltak közösségiünknek.

Dr. Mezei Mónika történelemtanár a holokauszt oktatásának fontosságáról beszélt. Kihangsúlyozta többek között, hogy nem a mostani generációkat tereli a felelősség azért, ami évtizedekkel korábban történt; de azért felelősek vagyunk, hogy levonjuk a tanulságokat és tanulunk a múlt hibáiból. A diákokat érdeklő a történelem és a múltra való emlékezés, különösen akkor, ha felismerik, hogy mindenhol hozzásegítheti őket egy boldogabb és biztonságosabb jövő felépítéséhez – amihez szükség van az ő aktív részvételükre.

Magyarország kormánya nevében dr. Nagy István agrárminiszter elmondta, ma még inkább arra kell törekednünk, hogy gyermekeink ne eshessenek áldozatul az antiszemita zsinagógnak és egyéb társadalomromboló eszméknak. Az új nemzedéknek úgy kell felnőniük, hogy a múlttal való szembenézet a nemzeti emlékezet egyértelmű elemeként, ne csak az ünnepi alkalmak megnyilvánulásaiként éljék meg.

Az emlékbeszédek után Barber Adagio című vonósnyegye nyújtott lehetőséget az egybegyűltek számára az elhangzottak mélyebben befogadására. A zenemű a Concerto Budapest művészei, Jekkel Zília, Winkler Orsolya, Aranyos János és Somogyi Péter előadásában csendült fel.

A programot a hagyományokhoz hűen a kádis zárta, valamint az emlékműcserek elhelyezése az Áldozatok Emlékfalánál. A gyászimát Kardos Péter főrabbi és Fekete László főkántor énekeltek.

A Külker Technikum hallgatói rendbe tették az óbudai temető több sírját

Április 14-én, csütörtökön tanítás nélküli iskolánapot volt a BZSH Külkereskedelmi Technikumban. A hallgatók a BZSH óbudai temetőjébe látogattak el, ahol segédkeztek a terület kitakarításában, szébbé tételeben.

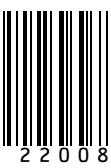
Salusinszky András, a Külker Technikum igazgatója elmondta, hogy az esemény a holokauszt magyarországi áldozatainak emléknapjához kapcsolódik, ugyanis 1944-ben április 16-án kezdődött meg a gettók Eszakkelet-Magyarországon és Kárpátalján. Ötvenöt nap leforgása alatt közel 450 ezer zsidó deportáltak, főleg Auschwitzba.

Sajnos a magyarországi zsidó temetők túlnyomó része elhanyagolt állapotban van. Ez szomorú következménye a soának, mely közel 600 ezer magyar zsidó elpusztítását eredményezte. Nemcsak az elhurcoltak, az áldozatok, hanem a meg nem született utódok hiánya is pótolhatatlan. Mára avidéki települések többségében nem maradt zsidó lakos, a maradék kisszámú közössége Budapesten koncentráliódik, még kevesebben vidéki városokban élnek.

Az előzőek kiszolgáltatott nyugvóhelyét az eltekt évtizedek alatt sajnos nem csak a természet pusztította el.

A második világháború óta mindenellett egyfajta misszióvá vált ezeknek a temetőknek a felújítása, a zsidó és a karitatív közösségek önkéntes munkával igyekeznek megmenteni őseink kulturális örökségét.

Az idei holokauszt-emléknap kapcsán a BZSH Külkereskedelmi Technikum vezetése arra gondolt, ne csak szavakban, hanem tettekben is emlékezzenek meg az áldozatokról oly módon, hogy rendbe hozzák azoknak az elhunytaknak a sírhelyeit, akiknek a nyughelyét nem gondozza már senki. Április 16-án tehát éppen ezeket a sírokat, a körülöttük lévő területet tisztították meg a diákok. 50 köbméter zöldhulladék, nyesedék a több mint 200 tanuló és 40 tanár áldozatos munkájának eredménye. Köszönet nekik érte!

Nemzeti hős lett a svéd asszony, aki kézitáskájával ütötte a nácikat

A szélsőséges ideológiákkal szemben nem csak politikai százatokkal vagy tömeges demonstrációval lehet fellépni, olykor egy frappás egysemélyes gesztus is sokat mond. A 80-as évek egyik legfrappásabb sajtótájaként vált ismertté a kép, melyen egy asszony kézitáskáját lendíti, hogy fejbe kólintsa egy neonáci tüntetés bőrfejű résztvevőjét – a vakmerő hölgyről később még szobor is készült. De ki volt ő, és mit ért ütött?

Döbbenten néztek a szkinhedekek, amint fejbe kólintják társukat

A híres felvétel 1985. április 13-án készült a Svédország déli részén talál-

Susanna Arwin alkotása egy köztéri kiállításon

Fotó: Wikimedia Commons

ható Växjö kisvárosban, ahol aznapra gyűlést hirdetett a svéd kommunista párt: a meghozzájárulással szemben elíténtetésre vonult ki az Északi Birodalom Párt nevű neonáci szervezet egy kisebb csoportja, akik már a baloldali rendezvény kezdete előtt balhézni kezdték a belvárosban. Hans Runesson, a Dagens Nyheter napilap fotóriportere is az utcán volt, hogy dokumentálja a sajtó számára a történések: miközben a vonuló neonáciakat leste, egy furcsa, kis termetű asszonyra lett figyelmes, aki egyszer csak fel-emelte kézitáskáját, és fejbe kólintott

Néhány évre rá öngyilkos lett a hőssé vált asszony

A képen szereplő hölgyleg kilétért szándékosan titokban tartották, hogy a neonáci szervezetek bosszúból tettek kövesséket el vele szemben – csak évtizedekkel később, 2014-ben derült fény az akkor már régen elhunyt asszony, a lengyel zsidó származású Danuta Danielsson személy-

egy nálánál jóval nagyobb, zászlót cipelő, bombardzseki színkhedet – írja Rudolf Dániel a Díványon.

Runesson a lehető legjobb pillanatban exponált fényképezőjével, a szerecsén elkapott kép tökéletesen ábrázolja az indulattól felhevült nőt és mit sem sejtő áldozatát, miközben a körülöttük vonuló neonáciak döbbeneten bámulják az akciót: a szituáció abszurditása és a szereplők gesztusai nevetességes teszik a gyűlöletideológia képviselőit. A fotót másnap lehozta a Dagens Nyheter, töltük néhány brit újság is átvette, hamarosan Svédország szerte parázs vitákat generált, a kézitáskás támadó pedig a náciellenes ellenállás jelképe lett, kvázi nemzeti ikonná avanzsált – Runesson alkotását megválasztották az év legjobb své-

azonosságára. A nő a fotón ugyan jóval idősebbnek tűnik, de a valóságban csupán 38 éves volt, amikor Runesson lencsevégre kapta: svéd férjével a 80-as évek elején ismerkedett meg egy lengyelországi dzsesszfesztiválon, hamarosan pedig követte őt nyugatra, a csendes, kies Växjöbe. Nem véletlen, hogy Danielsson (lánykori nevén Danuta Sen) ellenéges érzelmeket táplált a neonáci eszmével szemben, édesanyját ugyanis a vészvárosban az auschwitzi (más források szerint a majdaneki) koncentrációs tábora deportálták, de túlélte a borzalmakat, és épségben tért hazához családjához.

Ó maga súlyos depresszióval és mentális zavarokkal küzdött, ismerősei szerint gyakran beszél magában és kiabál rá emberekre az utcán, ugyanakkor azt állította, a fotón megörökített pillanatban teljesen beszámítható állapotban volt, és önszántából cselekedett. Többször is beulták pszichiátriai intézetbe, állapotja mérgezően romlott. Hárrom évvel a híres fotót követően, 1988-ban önelezével vetett véget életének: leugrott a växjöi víztorony tetejéről. A felvétel másik főszereplőjét, Seppo Seluskát később egy zsidó származású homoszexuális férfi meggylakásának vágójával letartóztatták, bűnösnek találták, és életfogyigli börtönbüntetésre ítélték.

A híres fotó születésének harmadik évfordulóján egy helyi szobrászművész, Susanna Arwin úgy döntött, életmagyságú alkotással tiszteleg Danielsson előtt. A szobrot Växjöben szerette volna kiállítatni, a városi tanács azonban megválasztotta a tervet, mivel úgy véltek, erőszakra buzdíthat egy efféle mű. A néhai asszony rokonai szintén ellene voltak a szobor ötletének, tiszteletlenségnak éreztek ugyanis ebben a közszemlére állítani őt. A műalkotást végül a közismert svéd szállodamagánás és baloldali aktivista, Lasse Diding vásárolta meg és állította ki saját villája kertjében, a nyugat-svédországi Varbergben.

A pszichológusnő, akit József Attila le akart szúrni Gyömrői Edit kalandos életútja

Nevét olyan versek tettek halhatatlanná, mint a Gyermekké tettél vagy a Nagyon fáj. Hosszú, kalandos életútja végigkísérte a 20. századot, de József Attiláról majdnem negyven éven át senkinek nem volt hajlandó beszélni.

Gelb Edit asszimilálódott zsidó családban született 1896-ban, a bútorgyáros Gelb Márk második lányaként. Apja 1899-ben magyarosította a nevét Gyömrőire. Edit édesapja kívánságára belsőépítészetet tanult, de ezt korán abba hagyta – tizennyolc évesen férjhez ment Rényi Ervin vegyész-mérnökhez. A házasság rövid életű volt, mindenkor két évig tartott. Amikor Rényit az első világháború idején a Tátrába vezényelték, felesége meglátogatta, ott azonban beleszeretett valaki másba.

Szemben az árral

A család visszaemlékezése szerint nem Rényi kérte meg a lány kezét, hanem fordítva történt, ami akkoriban meglehetősen szokatlannak számított. Gyömrői saját bevallása szerint sem volt szerelem, csak szeretett volna elkezni otthonról. Hogy milyen volt az otthoni lélekör, milyen volt a szüleihez fűződő viszonya, az a Szemben az árral című regényéből ismerhető meg. (A regény természetesen nem felelhető meg 100%-ban Gyömrői Edit életrajzának, de így is árulkodók bizonyos sorai.) „De néha a tükörbe nézek, s amikor egész különösen förtelmesnek és öregnek látom magamat, amikor arra gondolok, hogy orcaim soha nem voltak rózsásak, hanem inkább szürkék vagy barnák voltak, akkor eszembe jut, hogy híresen szép anyám arcának ugyanilyen volt. De látott-e a többiek? És hogy hasa kibugyant a fűzőből? Hogyan hihettem olyan vakon a szépségeiben, ha egyszer láttam mindenöt, és olykor még valami émelygés is elfogott.” A regényben anyjához való bonyolult, sérülésekkel teli viszonya többször is felbukkan, gyerekként sóvárgott a szeretetért, de úgy érezte, anyja vele szemben rideg és távolságtartó. „A távolsgában mit sem változtatott a dolgon, anyám az maradt, aki volt, az én szép, hideg, buta anyám, aki egyedül hagyott engem a gonosz világban, amikor négyéves voltam.”

Költőből analitikus

Gyömrői Edit korán kezdett érdeklődni a pszichoanalízis iránt, állítólag már 9 évesen kölcsonkérte nagybátyjától, az elmegyógyász dr. Hollós Istvántól Sigmund Freud egyik munkáját. Avantgárd művészek és baloldali gondolkodók köreibe vett részt, 1919-ben verseskötőt jelent meg Rényi Edit versei címmel. Aktív politikai részvételle miatt (és talán a személyes útkeresés miatt is) Bécsbe, majd Berlinbe emigrált, köztük „útlevélházasságot” kötött Glück Tiborral, de tőle is hamar elvált. Különféle munkákból (esernyőüzemi munkás, könyvesbolti eladó, ruhatervező, fotós stb.) tartotta fenn magát, közben gyakorlatilag éhezett, csak akkor ivott egy kávét vagy evett egy süteményt, ha arra meghívíták. Egy barátja tanácsára pszichoanalitikus terápiába kezdett, és hamarosan maga is elkezdette pszichoanalitikus praxisát.

Nagyon fáj

Zsidósága és baloldali nézetei miatt Hitler hatalomra jutása után nem volt biztonságos Berlinben maradnia, ezért egy rövid prágai kitérő után 1934-ben visszatérít Budapestre, és vállalta az ekkor már súlyos beteg József Attila kezelését. Élete végén egy interjúban elmondta, hogy azonnal láttá, a költő gyógyíthatatlan, csak fenntartó kezelésre vállalkozott. József Attila mai ismeretéink szerint borderline személyiségekben szenvedett, tünetei az analízis hatására rosszabbodtak, beleszeretett analitikusába. „Mindeni, aki Edit ránézett – olyan bűvölő szemekkel –, az ilyen vagy olyan módon beleszeretett” – emlékezett vissza Kulcsár István (aki maga is pszichiáter és József Attila barátja volt). Viszont az érzelmei azonban egyre inkább agresszióval párosultak, egy alkalommal késsel támadt rá Gyömrői Editre. Gyömrői vőlegénye (második harmadik férje), az újságíró Ujvári László szerelte le a költőt, aki ezután feljelentéssel fenyegetőzött, így terápiája végett ért. Az analitikusnő élete végéig elhárította a megkereséket, amikor József Attiláról kérdeztek. „József Attila költő volt, és minden, amit embertársaival közölni óhajtott, megtalálható a verseiben” – írta 1957-ben. Regényéből is kimerad ez a szál; nem egýértelmű, hogy a pszichológus titoktartás miatt vagy esetleg valamiféle bűntudat okán.

Ceyloni évek

A harmincas évek második felében Gyömrői Edit nők számára tartott kurzusokat gyermeknevelés és szexuális felvilágosítás témaiban. Egyre inkább foglalkoztatta a kivándorlás gondolata – nővére ekkor már az Egyesült Államokban él –, de nem kapott vizumot. Végül férjével együtt Ceylonra (a mai Srí Lanka) hajózott. (Fia, az első házasságából született Gábor nem tartott velük. Ót munkaszolgálatra hurcolták, ahol tifüszbán megbetegedve, 25 évesen meghalt.) Ujvári László röviddel a megérkezésük után súlyosan megbetegedett, és elhunyt. Gyömrői Edit ekkor el akarta hagyni az ázsiai országot, de megismerkedett egy nálánál fiatalabb, félíg holland, félíg szingaléz származású férfinak, Charles Ludowykkal, akiivel végül negyedik – egyben utolsó – házasságát kötötte. Letelepedtek hát Ceylonban. A férfi Shakespeare-kutató volt, aki az egyetemen darabokat is rendezett, Gyömrői Edit pedig jelmezeket és díszzelteket tervezett ezekezhez. Terápiás tevékenységek nehezen tudta folyni, így inkább előadásokat tartott a pszichoanalízisről. Érdeklődése a buddhizmus felé fordult, bekapscolódott a ceyloni baloldali és női mozgalmakba is. Megtanult szöni, majd szövőiskolát alapított helybeli asszonyok számára.

A ceyloni időszak 1956-ig tartott, ekkor férjével együtt Londonba költöztek. Ott gyorsan felépítette praxisát, és egészen addig dolgozott, míg be nem töltötte a nyolcvanat. Idősebb korában régi, romos házak restaurálásával foglalkozott. A hetvenes években többször ellátogatott Budapestre, konferenciákon vett részt. Férje 1985-ben meghalt, Gyömrői Edit két ével ezután, 90. esztendőjében hunyt el. A hetvenes években végül megvált a nála lévő József Attila-kéziratotló is, amelyeket Londonban őrizt. Ezekkel a szavakkal adta át őket az irodalomtörténésznek: „Vigye hazára. Ha én meghalok, ki fogja tudni itt, hogy ki volt az a József Attila?”

(A cikk Borgos Anna Holnaplányok című könyve alapján készült. Budapest, 2018, Noran Kiadó.)

Elkészült a magyar holokaust-túlélők digitális adattára

A holokaust magyar túlélőinek korábban papíron, nehézkesen hozzáférhető aktákban, sériálékeny kartotékákban tárolt adatai immár digitálisan is elérhetők a Náciizmus Üldözötteinek Országos Egyesülete (NÜB) közelműltben befejeződött fejlesztése révén.

Egy számítógépes szoftverrel a digitális adattárban egy-egy túlélő neve, születési adatai vagy címe alapján pillanatok alatt rá lehet keresni fogva tartásának és felszabadulásának helyére, időpontjára.

A budapesti székhelyű Náciizmus Üldözötteinek Országos Egyesülete (NÜB) képviselte és intézte több mint 50 ezer holokausttúlélő ügyeit, és képviseli jelenleg Magyarországon azt a közel 5 ezer holokausttúlélőt, aki magyar, német vagy izraeli káprólást, támogatást, nyugdíjakat.

Az egyesület számára tehát – többek között az úgynevezett életbenélti igazolások szempontjából – létfontosságú, hogy a 21. századi technikai fejlettségnek megfelelő, digitális adattárral is rendelkezzen.

Mivel az egyesület ügyfélforgalma évente több mint ezer személyes ügyintézésből és több ezer ezer igazolás kiadásából áll, a munka – az igazolások kiadásán túl a túlélők ügyeinél – szükséges, hogy a 21. századi technikai fejlettségnek megfelelő, digitális adattárral is rendelkezzen. Mivel az egyesület ügyfélforgalma évente több mint ezer személyes ügyintézésből és több ezer igazolás kiadásából áll, a munka – az igazolások kiadásán túl a túlélők ügyeinél – szükséges, hogy a 21. századi technikai fejlettségnek megfelelő, digitális adattárral is rendelkezzen. Mivel az egyesület ügyfélforgalma évente több mint ezer személyes ügyintézésből és több ezer igazolás kiadásából áll, a munka – az igazolások kiadásán túl a túlélők ügyeinél – szükséges, hogy a 21. századi technikai fejlettségnek megfelelő, digitális adattárral is rendelkezzen. Mivel az egyesület ügyfélforgalma évente több mint ezer személyes ügyintézésből és több ezer igazolás kiadásából áll, a munka – az igazolások kiadásán túl a túlélők ügyeinél – szükséges, hogy a 21. századi technikai fejlettségnek megfelelő, digitális adattárral is rendelkezzen. Mivel az egyesület ügyfélforgalma évente több mint ezer személyes ügyintézésből és több ezer igazolás kiadásából áll, a munka – az igazolások kiadásán túl a túlélők ügyeinél – szükséges, hogy a 21. századi technikai fejlettségnek megfelelő, digitális adattárral is rendelkezzen. Mivel az egyesület ügyfélforgalma évente több mint ezer személyes ügyintézésből és több ezer igazolás kiadásából áll, a munka – az igazolások kiadásán túl a túlélők ügyeinél – szükséges, hogy a 21. századi technikai fejlettségnek megfelelő, digitális adattárral is rendelkezzen. Mivel az egyesület ügyfélforgalma évente több mint ezer személyes ügyintézésből és több ezer igazolás kiadásából áll, a munka – az igazolások kiadásán túl a túlélők ügyeinél – szükséges, hogy a 21. századi technikai fejlettségnek megfelelő, digitális adattárral is rendelkezzen. Mivel az egyesület ügyfélforgalma évente több mint ezer személyes ügyintézésből és több ezer igazolás kiadásából áll, a munka – az igazolások kiadásán túl a túlélők ügyeinél – szükséges, hogy a 21. századi technikai fejlettségnek megfelelő, digitális adattárral is rendelkezzen. Mivel az egyesület ügyfélforgalma évente több mint ezer személyes ügyintézésből és több ezer igazolás kiadásából áll, a munka – az igazolások kiadásán túl a túlélők ügyeinél – szükséges, hogy a 21. századi technikai fejlettségnek megfelelő, digitális adattárral is rendelkezzen. Mivel az egyesület ügyfélforgalma évente több mint ezer személyes ügyintézésből és több ezer igazolás kiadásából áll, a munka – az igazolások kiadásán túl a túlélők ügyeinél – szükséges, hogy a 21. századi technikai fejlettségnek megfelelő, digitális adattárral is rendelkezzen. Mivel az egyesület ügyfélforgalma évente több mint ezer személyes ügyintézésből és több ezer igazolás kiadásából áll, a munka – az igazolások kiadásán túl a túlélők ügyeinél – szükséges, hogy a 21. századi technikai fejlettségnek megfelelő, digitális adattárral is rendelkezzen. Mivel az egyesület ügyfélforgalma évente több mint ezer személyes ügyintézésből és több ezer igazolás kiadásából áll, a munka – az igazolások kiadásán túl a túlélők ügyeinél – szükséges, hogy a 21. századi technikai fejlettségnek megfelelő, digitális adattárral is rendelkezzen. Mivel az egyesület ügyfélforgalma évente több mint ezer személyes ügyintézésből és több ezer igazolás kiadásából áll, a munka – az igazolások kiadásán túl a túlélők ügyeinél – szükséges, hogy a 21. századi technikai fejlettségnek megfelelő, digitális adattárral is rendelkezzen. Mivel az egyesület ügyfélforgalma évente több mint ezer személyes ügyintézésből és több ezer igazolás kiadásából áll, a munka

Felkelés a földi pokolban

A varsói zsidóság elkeseredett harca a túlélésért

79 éve, 1943. április 19-én kezdődött a megszálló náci elleni felkelés a varsói gettóban. A Jürgen Stroop tábornok vezette műveletben az első támadást a védők visszaverték, és két tankot is kilőttek, végül csak a légerő bevetése készítette őket visszavonulásra.

A német hadsereg 1939 szeptemberében néhány héttel alatt rohanta le

elviselhetőbbé tenni. Az embertelen körülmenyek ellenére az emberek ingyen konyhákat, iskolákat üzemeltettek, újságokat adtak ki, még koncerteket is rendeztek. Szervezkedett az illegális mozgalom is, de a különböző irányzatok sokáig nem hangolták össze tevékenységüket.

A náci vezetés 1942. január 20-án a berlini Wannseeben tartott konfe-

A túlélésre nem sok remény maradt

Lengyelországot, amelynek nyugati és északi területeit a Harmadik Birodalomhoz csatolták. A központi területekből főkormányzóságot hoztak létre, ide telepítették át a lengyeleket és a zsidókat, utóbbiakat a városokban kialakított gettókba, olvasható az MTI cikkében.

Európa legnagyobb gettóját 1940 októberében Varsóban hozták létre. A 307 hektáros területen – amelyet három méter magas fallal, rajta egyméteres szögesdróttal vettek köörül – félmillió ember zsúfolódott össze, egy szobában esetenként 20 ember is lakott.

Kevés volt a víz, az áram és a fűtőanyag, gyakoriak a járványok. A hivatalos fejadag napi 184 kalóriának felelt meg, így a családok sokszor rejtegették a holttesteket, hogy felvehessék a nyomorúságos élelemadagot. 1941. januárja és 1942. július között 75 ezer zsidó halt éhen vagy hunyt el betegségek következében, a hullák az utcákon hevertek.

A németek a gettó kívülről őrizték, a belső rendet a zsidó rendőrség tartotta fent, de inkább csak hajtóvádászatokat rendezett, és az emberek rejtegették vagyonát kereszte. Míg a többség csak vegetált, a gettó csempészemből, feketézőkből álló „arisztokrácia” óriási összegeket keresett.

A németek utasításait a Zsidó Öregök Tanácsa (Judenrat) hajtotta végre, miközben próbálta az életet

renčián határozta el a zsidók tervezett és irányított megsemmisítését, amelyet cinikusan végső megoldásnak, Endlösungnak neveztek. Megkezdődött a gettók felszámolása, lakóik deportálása a haláltáborokba.

Varsóból 1942. július 22-étől indultak naponta a szerelvénnyek, három hónap alatt 275 ezer embert szállítottak el, közülük 254 ezren Treblinka gázkamráiban végeztek. Az SS-csapatai a gettó utcáin hat-ezer embert lőttek le, százak – köztük a Judenrat elnöke, Adam Czernakow – öngyilkosságot követték el. Amikor a deportálásokat összel leállították, a varsói gettóban alig 60 ezer zsidó maradt.

A zsidó közösséggel tényleges vezetése fokozatosan az addig összefogni képtelen illegális szervezetek (Antifasiszt Blokk, Bund, Lengyel Munkáspárt, Poalej Syjon stb.) kezébe került. 1942. december 1-jén megalakult az ellenállás egységes katonai szervezete, a Zsidó Harci Szövetség (ZOB) Mordechaj Anielewicz, Marek Edelman és mások vezetésével, valamint az egyes csoportok közt egyeztető Zsidó Koordinációs Bizottság.

A ZOB, melynek irányítása alá hozzávetőlegesen 750-800 fegyveres tartozott, kapcsolatokat épített ki a lengyel ellenállás különöző szervezeteivel. Jelszavuk ez lett: „Nem az életünket, hanem a méltóságunkat

akarjuk megmenteni.” Az ellenállók bunkereket, alagutakat építettek, katonaikat kiképzést szerveztek.

Az első komoly harci erőpróbára 1943 elején került sor: január 18-án SS-egységek hatoltak be a gettóba, hogy 16 ezer munkást vigyenek Lublinba. A ZOB harcba szállt, és bár végül haterére főt a németek elvittek, a szervezett fegyveres ellenállás visszhangra talált egész Varsóban. Március-áprilisban a varsói gettó már lényegében a ZOB irányítása alatt állt.

A németek 1943. április 19-én reggel kezdték a gettó felszámolását. A Jürgen Stroop tábornok vezette műveletben az első támadást a védők visszaverték, és két tankot is kilőttek, végül csak a légerő bevetése készítette őket visszavonulásra.

A németek ezután szisztematikusan láttak neki a gettó lerombolásának, a házakat ágyúval lőttek szét, a védők azonban az alagutakban eltűntek, és másik épületben bukkantak fel újra. A náci hárindról hárda, bunkerről bunkerre haladtak, az épületeket felgyújtották, a bunkereket berobbantották, míg végül az egész gettó lángtengerré és gigantikus temetővé váltott.

A ZOB főhadiszállását május 7-én sikerült körbevenniük, s miután behatolni nem tudtak, gázat vetettek be. A felkelés vezetői öngyilkosságot követték el, de néhányuknak egy addig rejteve maradt alagútban sikerült elmenekülni. Május 10-től már csak romharrok folytak. A felkelés május 16-án fejeződött be, amikor a náci győzelmük jelképeként felrobbantották a zsinagógát, de még hetekig előfordultak szórános összecsapások.

A varsói gettó felkelés a legjelentősebb zsidó ellenállási akció volt a második világháború idején, amely súlyos presztízsveszesést okozott a náciaknak. A harcok 29 napja alatt pár száz felkelő szállt szembe több ezer, a fegyverzet terén is hatalmas túlerőben lévő támadával. Stroop Berlinbe küldött jelentést szerint a felkelés során hétezer zsidót ölte meg, 56 ezret fogtak el, és 632 bunkert romboltak le. Az életben maradt zsidók koncentrációs és kényszer-munkatáborokba kerültek, és csak néhányan éltek meg a háború végét.

KÍSÉRT A MÚLT

Lengyel zsidók is segítenek az ukrán menekülteknek

Az Ukránval hosszú közös határon osztózó Lengyelország viseli az orosz invázió elől menekülők befogadásának fő terhét. A segítséget nyújtók között aktív a lengyelországi zsidó közösség is.

Mivel a lengyelországi zsidók nem is olyan régen még maguk is üldözöttek és menedékkérők voltak, pontosan tudják, milyen érzés az ukránok helyében lenni – írja helyszíni riportjában a Euronews.

Amikor például Alina Sobczak krakkói gyermekorvost egy kollégája felhívta, hogy kész lenne-e a házába ukrainai menekülteket befogadni, azonnal igent mondott.

„Nem tudtam, hány ember, nem tudtam, kik érkeznek – egyszerűen igent mondtam” – magyarázza Sobczak. Órákon belül 17-en álltak a bejáratánál, kezükben azzal a kevés holmival, amit a háború elől menekülve magukkal tudtak vinni (mostanra már csak kilencen maradtak).

Sobczak zsidó nagyszülei 1917-ben menekültek Oroszországból Kazahszánba, ahol az édesanya született. Mint elmondja, nem túl sokat tud a családra által által borzalmakról, mert a nagyszülei nem voltak hajlandóak beszálni róla, a szülei pedig túlságosan félték megkerdezni őket.

„Olyan emberek között nőttem fel, akiket háborús trauma ért. És mindig arra neveltek, hogy légy hálás azért, amid van, mert sosem tudhatod, mit hoz a holnap.”

Sobczak úgy véli, minden a háború borzalmaihoz való személyes viszonyulása, minden a zsidó hit felfedezése hozzájárult ahhoz, hogy befogadja ezeket a menekülteket, és ezt az érzést a krakkói zsidó közösségen mások is osztják.

Jonathan Ornstein, a Krakkói Zsidó Közösségi Központ ügyvezető igazgatója arra kérte csapatát, hogy alakítsák át a központot adományozó és információs ponttá, a segítséget kereső ukránok számára éppúgy, mint a segíteni szándékozó lengyelek számára.

Ukrán menekültek jönnek át a lengyel határon Medykánál

AP Photo/Sergei Grits

Bár a központot végül nem kellett menedékhelyként használniuk, Ornstein becslése szerint mintegy 220 embert segítettek elhelyezni szállodákban és más szálláshelyeken.

Sobczak azt mondja, a háza továbbra is nyitva áll annyi ember előtt, amennyit csak be tud fogadni, de aggódik, hogy a most már Lengyelországot is éró orosz fenyegetések miatt neki is menekülnie kell. „Remélhetőleg nem kerül erre sor, de az ukrán menekültekkel elnézve mindenkiükben ott van ez a félelem, hogy talán néhány hétközöttnek is össze kell pakolnunk és el kell menekülnünk, hogy megmentsük a gyerekeinket.”

Lengyelország mintegy 200 ezres zsidó közösségből sok ezren menekültek el, illetve vándoroltak ki Németországba, Lengyelországba, Izraelbe és sok más országba a háború miatt.

A koncentrációs tábor, ahol nők kegyetlenkedtek nőkkel

A ravensbrücki koncentrációs tábor őrei az egyik túlélő szerint „átlagos nők voltak, akik ördögi dolgokat művelték”.

A ravensbrücki női koncentrációs tábor Heinrich Himmlernek, az SS vezetőjének ötlete nyomán hozták létre 1939-ben Németország észak-szélén. Sokáig ez volt az egyetlen női tábor, írja a Kibic.

Eredetileg a rezsim által deviánsnak minősített csoportok tagjainak jelölték ki: prostituáltak, abortuszosok, leszbikusok, kommunisták, szociáldemokraták kerültek oda, de bűnözőket, cigányokat, Jehova tanúit és zsidókat is fogva tartottak, olvasható a Telex ismeretterjesztő írásában.

A cikk szerint a táborba 1945 áprilisi felszabadításáig több mint 130 ezer nőt és gyereket deportáltak. Jelentős részük nem élte túl a fogságot, aminek egyik oka az volt, hogy a tábor kapacitásánál jóval több ember zsúfoltak össze kis helyen, és egyre nyomorultabbak lettek a feltételek.

A kutatások szerint az 50 ezres meghaladhatta a halálos áldozatok száma. Az éhezés, a kényszermunka, a rendszeres kínzások és verések, halálos injekciók, gázkamrák, akasztások, orvosi kísérletek és betegségek végezték a foglyok jó részét.

Mindebben jelentős szerepet vállaltak a női SS-felügyelők, német kifejezéssel az Aufseherinek, aki-

ket újságokban feladtak álláshirdetésekben toboroztak. Ezek a hirdetések elsősorban a szegényebb családokból érkeztek, alacsonyabb iskolázottságú rétegek voltak vonzók, hiszen nem sok lehetőség közzük válogathattak, egy gyári munkánál pedig igényesebb volt a magasabb fizetés és egyéb juttatások miatt.

A katonás fegyelmezhez szokott nők kiképzése gyorsan lezajlott, de azért még kaptak ideológiai nevelést is, például a Jüd Süß antiszemita filmet vetítették le nekik. Sokan közülük amúgy is magukénnak vallották a hitléri ideológiát, így még az a tudat is fűtött őket, hogy valami hasznosat tesznek az árja német társadalomáért.

A női őrök közül sokan Ravensbrückben kezdték karrierjüket és kiképzésüket, mielőtt elkerültek volna Auschwitzba, Bergen-Belsenbe vagy más táborokba.

„Átlagos nők voltak, akik ördögi dolgokat művelték” – mondta róluk az egyik túlélő, a holland Selma van de Perre. Ravensbrückben minden nap volt a verés és a kínzás, de

Foglyok a ravensbrücki koncentrációs táborban

Fotó: Német Szövetségi Archívum / Wikimedia Commons

ítétek halálra, pedig ápolónő szerepet vállaltak, valamint a hírhedt Irma Grese, akit Bergen-Belsenben dolgozott, miután 15 évesen elhagyta a szülői házat.

Túlélők is részt vettek a buchenwaldi tábor felszabadításának évfordulóján

Tizenhat holokausttúlélő is részt vett a buchenwaldi náci koncentrációs tábor felszabadításának évfordulóján rendezett megemlékezésen.

Az eseményen jelen volt többek között egy 96 éves ukrán asszony, Anasztaszja Gulej, aki Buchenwald mellett megjárta Auschwitzot és Bergen-Belsenet is. Most az orosz invázió elől elmenekült hazájából, és Szász-Anhalt tartományban talált új otthonra. Nem ő az egyetlen ukrán holokausttúlélő, aki Németországba menekült.

Egy másik ukrán holokausttúlélő, Borisz Romancsenko – akit szintén a Weimar közelében lévő Buchenwaldban tartottak fogva – már nem tudott eljöhni a megemlékezésre, mert egy márciusi orosz légitámadásban Harkivban meghalt – jelentette a dpa hírügynökség.

Josef Schuster, a németországi zsidó központi tanácsának vezetője beszédeben azt mondta: „Szégyen, hogy a soá egyes túlélőinek nehéz életük végén ismét így kell szenevenniük.”

A megemlékezés szervezői eredetileg meghívítási Oroszország és Fehérország hivatalos képviselőit is, de a háború miatt ezt visszavonták. Részt vettek viszont az eseményen a fehérorsz ellenzék, valamint az Oroszországban betiltott Memorial jogvédő szervezet emigrációban élő képviselői.

1937-es megnyitásától 1945. április 11-i felszabadításáig a náci mintegy 280 ezer embert vittek a buchenwaldi táborba szerte Európából. Magában a lágerben a német SS 56 ezer foglyot gyilkolt meg, aik közül 11 ezren voltak zsidók – írja az MTI.

A buchenwaldi emlékmű

EGY VILÁGHÍRŰ KÁNTORRAL BESZÉLGETTÜNK

Farkas Simon, aki csak az Antarktiszon nem énekelt még

Farkas Simon (Shimon Farkas) körül legjobb kántorainak egyike, hangjának egyedi tónusa már sok zsinagógai közösséggel szívit megmelengette. A Magyarországon született Simon – írjuk magyarosan az utónevet is, ha Ausztráliában is magyarlú írja a vezetéknévét – Izraelben nőtt fel, aztán a családdal együtt Sydneybe költözött. A világhírű kántorral Silló Sándor beszélgett.

A nagyváros Központi Zsinagógája 22 évesen választotta vezető kántorává, és 15 évet szolgált ott. Azóta kántorként és üzletemberként bejárta a világot, mi épített Tel-Avivban csíptük el az Ichud Olam zsinagógában, ahol Chaim fia a kántor, és ahol vendégeinket az idei (5782) jóm kipurkor ő énekelte a Kol nidréit, amibe egy magasztos pillanatban belecsempészte a Szól a kakas már dallamát.

Nem „bennfentes” interjú lesz ez, én nem ebben a közegben nőttünk fel. Amit a világ nagy kántorairól tudok, azt olvastam, a művészeti kezdeteket lemezkról ismerem. Tehát mielőtt beszélgetni kezdtünk (erre már a tel-avivi Hiltonban került sor), ezt előre-bocsátottam Simonnak.

Olvastam egy interjút a fiaddal, Dovval, aki a melbourne-i közöség kántora. Azt nyilatkozta: „Nem apám volt az első mesterem.” Aztán ezt a motívumot, az apáról fiúra szálló tradíciót több híres kántor életrajzában is megtaláltam. A történeted is kántordinasziáról szól?

Mi nem voltunk kántordinaszia, de még lehetünk. Szép volt a hangom, és ha társaság volt nálunk, már egészen kicsi gyerekkoromban előre-tolt az apám, hogy énekeljem el a Hava Nagilát, a Cena, cenát meg más népszerű daloknakat. A hangomat, a hallásomat anyántól örökítettem, pedig nem ő volt kántor, hanem a bátyja. Ez a nagybácsi itt élt Izraelben, később pedig Amerikában – tőle nagyon sokat tanultam. Szóval valahogyan mégiscsak dinaszia ez. Fehér-gyarmaton születtem 1949-ben, de amikor kétéves lettem, a család alijázott. Itt laktunk Tel-Avivban. Nagyon szép templomunk volt a Jabotinsky úton, apámmal, amíg élt, oda jártunk. Az ötvenes években szinte minden zsinagógában volt kántor. Nálunk még kórus is volt. Ott énekeltem először, hatévesen.

„...és akkor el is döntötted, hogy kántort leszel...

Ugyan, dehog! Az jóval később történt, 21 éves koromban. Közgazdaság-tant tanultam az egyetemen, de itt nagyon előreszaladtunk. Tízéves voltam, mikor az apám meghalt. A család Amerikába költözött, mert anyám rokonai ott éltek, Brooklynban. Volt ott egy híres kántor, Moshe Koussevitzky. Gyerek-ként énekelhettem abban a templomban, ahol ő. Magánórákat sajnos nem kaptam tőle, de az is sokat számított, hogy közelről figyelhettem. Ő csak egyszer imádkozott egy hónapban, de nem messze az ő templomától volt egy kis stibl. A rabbit Jungreisnek hívták, a stibl meg Gyarmatinak, mert a rabbi fehér-gyarmati volt. Na ott tényleg sokat tanultam a nuszachról, a szöveghagyományról, a zenei tradícióról. De mondomb, akkor még mindig csak tizenéves voltam. Még gyermekként itt, Tel-Avivban tanultam zongorázni, és kilencévesen énekörára jártam Tibi Schwartzhoz, aki azelőtt a Rumbach kántora volt. Jóval később aztán Sidney-ben találkoztunk, mert odaköltözöttünk, amikor 21 évesen megnősülni. Tibi abban a tempolomban volt kántor, ahol a apóstolok jártak. No, akkor döntöttem el, hogy ez lesz az életem. Hát ez ötven éve volt.

Soha nem vonzott a show-biznisz, hogy ott próbálj szerencsét?

Dehogynem! Mindig énekeltem

operát, dzsesszt, népszerű dalokat. Az O sole mio minden koncertemen elhangzott.

Nem csábultál el, hogy végleg a szórakoztatón műfajt válaszd?

Ugyan! Én a családom körében akartam élni. Nem vonzott az a világ, amit a show kínál. 22 évesen született az első fiam, Chaim, rá egy évre a lányom, Mimi, aztán Dov fiam. Ő most Melbourne-ben kántor. Vele nagyon sok furcsa koncertet csináltunk együtt. Kuplékat énekelünk, egy dzsesszparódia kedvéért még gengszternek is beöltözünk. De ez nem volt valami szörnyűség, sok kántor megtette előtünk is, csak mi mindig visszatérünk a hivatalunkhoz.

Hogyan él tovább a liturgiai tradíció? Szájról szájra, apáról fiúra, mesterről tanítványra száll?

Ma már minden liturgikus zene leván jegyezte rendes kottával. Egy egész szekrényre való van csak a liturgikus zenéből, zongorakivonatok, köruskották is. Az askenázi liturgiában két tradíció él: a német és a kelt-európai. A német az kemény, egyértelműen templomi zene. A másik ág érzelmesebb, személyesebb. A legendás nagy kántorok minden Kelet-Európból jöttek. Mióta én éneklek, a megszokott dallamok közé sok helyen bekerült például a Carlebach-melódia is. Ezek vidám, örömteli zénék. A liturgia nem sokat változott, az előadásmód viszont nincs megkövete. A tempó, vagy hogy mennyire és hogyan díszít a kántor egy dallamot, az a zsinagóga közönségétől függ. Figyelj csak.

(A beszélgetésünk e pillanattól színielőadás jellegeit ölt, Simon szemlélteti is, amit mesél. Már ezért megérte eljönnyi.)

Három kántor elmegy egy próba-éneklésre. Felállnak a bima elé. Az egyik nagy szakállú chászid a régi kelet-európai hagyomány szerint énekel, és persze jiddis akcentussal. A másik Bécsből jön, és kivág és lebeget, mintha a Staatsoper színpadán lenne. A harmadik meg tiszta jazz-singer. Oké? Na, szerinted ki kapja meg a munkát? Aki szving-tempóban nyomta. Ma a legtöbb templomban nem érdekl az embereket a kemény cházánut [kántorkodás]. Nem akarják három-négy órán át hallgatni, ahogy a kántoruk hosszan elnyújtja az imákat. Ha eljössz hozzá Sidney-be a templomba egy péntek este: az happy! (Ujjával cset-tintget, mint az előbb a szvingnél.) Én minden fiatalosabban éneklek, mint azok, akiktől tanultam, és sokat improvizálok. Szeretem, ha minden szombat más egy kicsit. Ez a közösségtől is függ, meg az én pilla-natnyi érzéseimtől is. Ez ima. Persze minden kántornak vannak stílusje-gei, amiről fel lehet ismerni, de en-nél sokkal fontosabb, hogy a cházán a síáliák háciburi, a közönség küldöttje. Ez a legfontosabb törvény. Ha a kántor ezt elfelejti, és csak magára figyel, az baj.

Te énekeltél világ minden pontján...

Na, az Antarktiszon nem!

„...ha belépsz egy zsinagógába, rögtön tudod, hogy ott mit szeret-ne a közösség?

Ha a jeruzsálemi nagy zsinagóbán énekelsz, kóruossal, nagy közösségek – az egészen más, mint egy kis templom. Ezt azonnal meg lehet érezni, ha ott állsz. Pár éve jártam Bré Brákbán. Ott kórus is volt. Vért izadtam, mert minden imátm hallani akartak. Négy órán keresztül tartott! A Sáchárít (reggelí ima) Sydneyben 25 perc, itt két óra volt! Viszont a földrajzi, habitusból különbségek már eltűnőben vannak. Ma már Németországban is úgy imádkoznak, mint Tel-Avivban. Akik híres jeke (német nyelvterületről származó) kántorok voltak, már nem ének. Németországban is emigráns kántorokat hallasz, elölfeleket, ukránokat, oroszokat. Elmosódnak az iskolák közötti különbségek.

Hogy telik az életed szombattól szombatig?

Én nem csak kántor vagyok, mindenig is volt mellette más munkám. Hét közben ingatlanokkal foglalkoztam, bútörüzemben volt és üzleteim is. Szombaton felvettek a templomjáró ruhámat, és imádkoztam, énekeltem megint. De most már semmi üzlet, minden eladtam. No more business! Maradt a család. Chaim fiam kántor lett, Tel-Avivban, így izraeli nagypapa is vagyok. Mimi lányom Sydneyben lakik, örögyerneke van. A kisebbif fiam, Dov, Melbourne-ben él, ó hárromgyerekes. Kántor ő is, neki is van világi foglalkozása, egy bankot vezet meg szénbányák üzleti ügyeit intézi. A legidősebb unokám már 23 éves, de még hajdon. Dédunokám pedig még nincs.

Farkas Simon, a híres kántor most teljesen átalakul nagypapává. Előveszi a mobilját. Egy gyönyörű hangú, meszesép lány vizsgakoncertjét nézzük-hallgatjuk. Az unokám a sydney-i konzervatórium ének szakára jár! – mondja, és boldogan mosolyog. Én meg azt gondolom: Mondhat akármit, dinaszia ez...

A krácsfalvi halottmosó

Nagyon régen, még kisfiú koromban, egyik este nagymamámmal, Cili „Bo-béaval” voltam. Ő egyszer csak megszólalt: Tudod, kisfiam? Támu hónap van. Elmondok egy furcsa történetet. Nagyon régen történt, akkor, amikor még az én édesanyám is kislány volt.

A történet így szól.

A máramarosi Krácsfalva kicsit habókos Smili nevű temetőszolgáját felkészítette a közösségi elöljárójának fia. A fiú büszke volt és öntelt! A szigeti jogi fakultás hallgatója lett. Akkor még kevés zsidó tanulhatott jogot. Krácsfalván ő volt az első!

A fiú kérdőn nézte a temetőszolgát, majd megszólalt: „Mond meg nekem, Smili: mit gondolsz... vajon... vajon te tiszta szégesen mosdatod és öltözted az embereket, az elhunyt férfiakat?

Smili nagyon zavarba jött. Arca elpirult, szíve hangosan zarakolt, füle zúgott, és ez járt a fejében: „Hogyan lehet tőlem ilyeneket kérdezni?”

Majd szomorú, elcsukló hangon így szólt: „Majd megtudod, ha sorra kerülsz!”

Másnap az elöljáró fia hirtelen meghalt. Majd szelleme megjelent Smili álmaiban, és szólt: „Jaj nekem! Jaj nekem! Miért is kételkedtem én a te tiszta szégedben?”

Smili ment és mindenkinél elmondta, mit álmoddott! Mellét verte, könnyei folytak bányaos arcán: „Rosszat mondtam rossz időben! Rosszat mondtam rossz időben!”

Smili másnap eltűnt. Néhány nap múlva megtalálták holttestét. Smili a Tisza-folyónak került.

Az emberek mentek Mose Rosenberghez, Krácsfalva rabbijához: „Adj meggyáratot nekünk a történtekre!” A rabbi időt kérte, majd az esti imánál mondtak:

„Volt egyszer egy király, kinek kertjében szorosan egymás mellett, egymásba ölelkező ágakkal két olyan fa állt, melyek egyike gyógyító, másik pedig hozza a gyümölcsöt termelt. Öntözés közben megállott a kertész a fák előtt, és mondta: ha a gyógyító fát öntözöm, úgy ez javára válik a mérges fának is. De ha nem öntözök, úgy kivész a hasznos fa is. Ám én csak a kertész vagyok. A kertésznek öntöznie kell. Az, aki a fa, Ó tudja, mit tervez fáival.” (Genez rab. 61.)

Az emberek nem értették a példázatot. Erre a rabbi folytatta: „Válogassátok meg, kinek mikor mit mondok! A szavak, melyek elhagyják szájatokat, lehetnek – miközben nem is tudtok róla – áldássá és lehetnek átokká. Mert a szó elszáll, mint tollpehely a szélben, de tartalma valahol megragad! A szavak áradása visszahullhat arra, aki kimondta azokat.”

Sokáig beszéltek az esetet. Mindez Krácsfalván, 1867. támu havában történt.

Izrael több mint 13 tonna segélyt juttat az ukraini menekülteknek

A Zsidó Állam több mint 13 tonna – élelmiszerből és higiénés termékekből álló – humanitárius segélyt ajánlott föl az ukraini menekültek megsegítésére. Az ezer csomagból álló adományt hivatalosan Jákob Hadasz-Handelszmann, Izrael magyarországi nagykövete adta át a Magyar Ökumenikus Segélyszervezetnek, aholnak a karitatív szervezet a felajánlást Kárpátaljára szállítja tovább.

A Magyar Ökumenikus Segélyszervezet biatorbágyi raktárában

szágon keresztül, akár közvetlenül Izraelből különböző adományokkal segíti a Zsidó Állam azokat a segítségre szoruló embereket, aik Ukrajnában maradtak. A biatorbágyi raktárban fölhalmozott segélyről Jákob Hadasz-Handelszmann azt mondta: ezt a 13 tonnányi adományt az Ökumenikus Segélyszervezet javaslatai alapján állították össze.

A nagykövet hangsúlyozta: Izrael az első állam, amely Ukrajnának minden szükséges eszközzel felsz-

Jákob Hadasz-Handelszmann nagykövet és Lehel László, a segélyszervezet elnök-igazgatója

relet mobilkórházat bocsátott a rendelkezésére a lengyel határ és Lemberg között azzal a céllal, hogy tehermentesítse az ukrán orvosokat, akik most leginkább a katonák ellátásával foglalkoznak, a mobilkórház azonban lehetőséget ad a civilek el-látására is.

Jákob Hadasz-Handelszmann bejelentette azt is: nemrég landolt Debrecenben az előjáróban köszönetet mondott a segélyszervezetnek, amiért segítő kezét nyújtott Izraelnek az adományok célba juttatása érdekében. A hárború kitörése óta az Ukráinával szomszédos országok izraeli diplomáciai képviselői kettős feladatot látanak el – fejtette ki a nagykövet –, egyrészt segítséget nyújtanak minden olyan izraeli állampolgárnak az ország elhagyásában, aki benrágadt Ukrániában, másrészt az érintett nagykövetségek azoknak az ukrán állampolgároknak, akik szükségesen jutott belőlük azonban a helyi ukrán kórházaknak is, amelyek szükséget szenvendnek különböző felszerelésekben.

Izrael magyarországi nagykövete közölte azt is: éppen most, a sajtótájékoztató előtt adta át az ökumenikus segélyszervezet vezetőjének azt a listáit, amelyet Ukrájna kormánya juttattatt el Izraelnek a még szükséges eszközökről, termékekéről és jávákról. A diplomata végül ismételten köszönetet mondott a karitatív szervezet segítségéért, majd köszönetet fejezte ki a magyar kormánynak is a konstruktív együttműködéséről.

Lehel László, a Magyar Ökumenikus Segélyszervezet elnök-igazgatója a sajtótájékoztatón azt mondta: megtisztelte számukra, hogy együttműködhetnek Izrael Államával a humanitárius segély célba juttatásában. Az adományok szétosztásával kapcsolatban elmondta: szervezetük Ukrájinában jelenleg két központtal működik, az egyik Beregszászon, a másik Lembergen található.

Munkatársaik ismerik a körülmenyeket, az igényeket, és naponta végzik az adományok elosztását. Eddig már Kárpátalja mind a hat járását végigjárták, és több mint százötven olyan közösségi helyről tudnak, amelyekben menekültek vannak elhelyezve, és amelyeknek rendszerezsen szükségek van adományakra.

Izraelben 20 ezer ukrán állampolgár tartózkodik

Arra a kérdésünkre, hogy eddig Ukrájnából hányan alijáztak, Jákob Hadasz-Handelszmann azt mondta: néhány ezer emberről van szó, akinek az elmúlt hetekben sikeres alijázniuk Ukrájnából. A pontos adatokról szólva azt mondta: több mint 23 ezerre tehető azoknak az ukrainai polgároknak a száma, akik a hárború kitörése óta Izraelbe utaztak, ebből háromezer már elhagyta a Zsidó Államot. Jelenleg tehát 20 ezer ukrán állampolgár tartózkodik Izraelben, de közülük csak pár ezren alijázniak, a többiek menedékkérők – mondta.

Kácsor Zsolt / Mazsihisz

Szerdócz Ervin főrabbi</p

IZRAELI

SZÍNES

Maratont nyert Jeruzsálemben a menekült ukrán futónő

Valentina Verecka a győzelmét Ukrajna lakosságának ajánlotta. A férje otthon maradt harcoln.

Valentina Verecka ukrán futónő azt kérte a jeruzsálemi önkormányzattól, segítsenek neki abban, hogy részt vehessen a városi maratonon. Verecka Lengyelországban menekült 11 éves lányával az orosz invázió elől, férje és edzője azonban Ukrajnában maradt harcoln. A jeruzsálemi városvezetés nem habozott sokáig, vásároltak repülőjegyet, szerveztek szállást és kísérőket számára, írja a *Kibic*.

Verecka a gondoskodást azzal hálalta meg, hogy a futóverseny női mezőnyében elsőként lépte át a célvonalat 2:45:54-es idővel, a kezében egy izraeli és egy ukrán zászlót szorongatva. A férfiaknál az izraeli olimpikon, Ageze Guadie lett az első, aki 2:37:17-nél állította meg az órát.

Verecka a győzelme után azt mondta, azért fontos számára, hogy első legyen, mert így tudja hallatni a hangját, és az egész világhoz eljuttatni a béke és a szeretet üzenetét.

„Ukrainában háború dűl. Vannak, akik azt gondolják, hogy ez nem igaz, pedig így van” – mondta a Ynetnek a versenyt követően.

„Az üzenetem a béke, azt kívánom mindenkinél, hogy éljünk békében és egységen” – tette hozzá Verecka, aki a mostanit nevezte az első pozitív napjának a február 24-én kezdődött orosz invázió óta.

Valentina Verecka

Búcsút intettek a védettségi igazolványnak

Náftáli Benet miniszterelnök személyesen jelentette be, hogy megszűnik a védettségi igazolvány, melyet Izrael az első között vezetett be a Covid-járvány idején. „Az elsők voltunk a cselekvésben, és most fokozatosan feloldjuk a korlátozásokat” – hangsúlyozta a szivárványkoalíció miniszterelnöke, aki arra hivatkozott, hogy csökken a fertőzések száma, és a megbetegedések is egyre kevésbé súlyosak.

Amikor az omikron variáns megjelent Izraelben is, a kormányfő szinte minden utazást betiltott. Emiatt gyakoriak voltak a tiltakozások és a tüntetések. Szabadságkonvoj indult például Jeruzsálemben, hogy kanadai mintára tiltakozzon a korlátozások ellen.

Már egyre kevesebb helyen kértek védettségi igazolást

Kezdetben zárt téren ez jóformán kötelező volt, de február elején már csak éjszakai szórakozóhelyeken és sportcsarnokokban kértek védettségi igazolást. Izrael oltottság tekintetében az élvonalanban van az egész világon. Még a korábbi miniszterelnök, Benjámin Netanjáhu szerzett nagy mennyiségű Pfizer-oltóanyagot abban az időszakban, amikor az még hiánycikk volt. (Voice of America / HVG.hu)

Sékeltörténelem

Izrael fizetőeszköze a sékel, amiötöd élel, ez így van. Emiatt bele sem gondoltam, hogy egykor más-képp lehetett. A valóság azonban az, hogy nem is annyira régóta fizetnek sékelkel a Zsidó Államban.

A sékel szó először Mózes első könyvében szerepel (Beresit), kicsit más-jelentéssel. Akkoriban a sékel még nem pénznemként funkcionált.

A Beresitben arról olvashatunk, hogy Ábrahám 400 sékel ezüstért vásárolta meg Máchpélá barlangját felesége, Sára temetkezési helyéül. Ábrahám 400 ezüstöt mért le (sákál) Máchpélá barlangjáért. A szövegből kiderül, hogy a sekelnek két jelentése is létezik; egyrészt mértékegység, másrészről a mérés tevékenységét is ezzel a szóval (igeként) fejezték ki.

bankjegyek közül elsőként az 50 sékel címletű bankjegy került forgalomba 2014. szeptember 16-án, ezt követte 2015. december 23-án a 200 sékeles bankjegy. Az utolsó két címlet, a 20 és a 100 sékeles bevezetésére 2017. november 23-án került sor.

Felhasznált források:
https://en.wikipedia.org/wiki/Israeli_new_shekel
<https://hu.wikipedia.org/wiki/Shekel>
The Jerusalem Post Ivrit, 2022. április

Miklós Dóri

Márciustól oltatlanok is beutazhatnak negatív teszttel

Márciustól koronavírus elleni védelműtés nélküli turisták is beutazhatnak Izraelbe előzetes és érkezés utáni negatív tesztel, és fokozatosan megszüntetik az iskolások tesztelését – jelentette a Ynet.

Március elsejétől oltottak és oltatlanok is beutazhatnak Izraelbe a világ minden részéből, amennyiben repülőgépre szállásuk előtt legfeljebb 72 órával negatív PCR-tesztet végeztek, és érkezésük után a repülőtéri PCR-tesztjük is negatív lett.

Ez azt jelenti, hogy újraeléhet a vendéglátóipar, megindulhatnak Izrael felé a reptéri járatok és a turistacsoportok. A külföldre látogató izraelieknek indulás előtt nem kell majd tesztelniük, de visszatérésük után továbbra is el kell végezniük a PCR-tesztet, és addig házi karanténban kell maradniuk, amíg telefonon meg nem kapják a negatív eredményt.

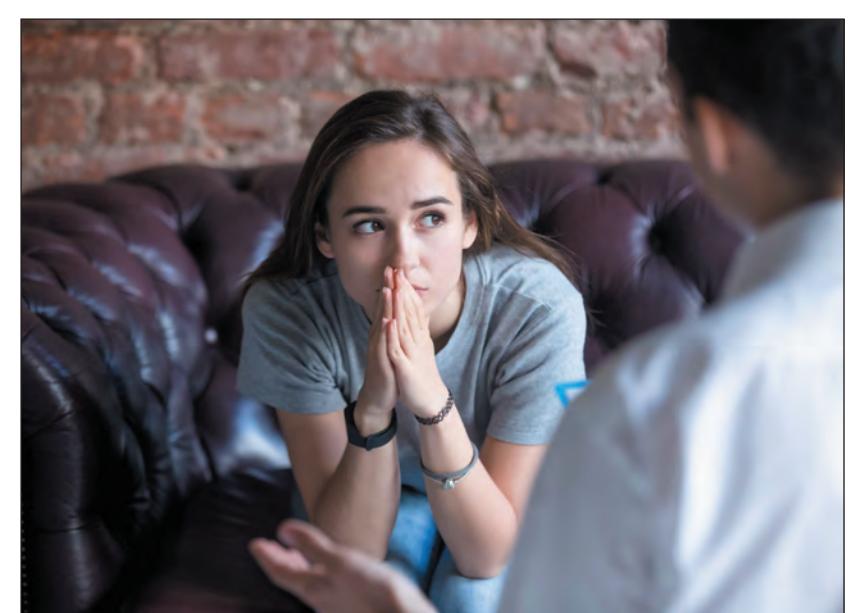
Náftáli Benet miniszterelnök és Nicán Horovic egészségügyi miniszter döntése alapján már február 24-én megszüntették a 12 év feletti tanulók heti

kétszeri otthoni tesztelést, és két héttel később, március 10-től minden életkorban abbafigyják a gyerekek számára eddig kötelező otthoni vizsgálatokat.

„Izraelben jelenleg jó a helyzet. Ez a megfelelő és dinamikus irányítás eredménye, s ezért most mi is nyitunk. Ugyanakkor újjunkat a koronavírus-helyzet tüörén tartjuk, és egy új variáns megjelenése esetén ismét gyorsan lépünk” – mondta Benet. (MTI)

Megugrottak a mentális problémák a járvány idején

Egy izraeli tanulmány kimutatta, hogy a lányok körében jelentősen magasabb a depresszió, a stressz, a szorongás, az étkezési zavarok és a kapcsolódó gyógyszerek kezelés aránya.

A Times of Israel beszámolója szerint a depresszióval diagnosztizált tinédzser lányok száma Izraelben csaknem megéleződött a járvány előtti időszakhoz képest, az antidepresszánsok és antipszichotikumok használata pedig 40 százalékkal, illetve 68 százalékkal nőtt.

A több mint 200.000 12–17 év közötti izraeli fiatalról szóló, nemrégiönen közzétett adat azt jelzi, hogy a világjárvány lényegesen súlyosabb hatással volt a lányok fejlődő elméjére, miközben több fiú maradt viszonylag sértetlenül.

Az adatok szerint 2019 és 2021 között a depressziós diagnózisok száma 4,8/1000 lányról 8,1/1000 lányra emelkedett.

Ugyanebben az időszakban a lányok körében az antidepresszánsok használata 8,8 százalékos mutatóról 13,8 százalékkra emelkedett.

AZ ÚJSÁGÍRÓ ARCHÍVUMÁBÓL A „rendhagyó” cassai főrabbija

Cikkünk szerzője a Népszabadság prágai és pozsonyi tudósítójával, a Háárec című izraeli lap ugyanott akkreditált munkatársával, Jehuda Láhávtól értesült a kilenvenes évek közepétől izgalomban tartó szlovákiai belpolitikai eseményről: a cassai főrabbija meg-hurcolásának részleteiről. Antiszemita-zmusról lenne szó? De éppen a cassai izraelita hitközségből támadták meg a vallási vezetőt... A beszámoló a tekintélyes magyar lap 1994. május 20-i számában jelent meg...

Beszélgetés Lázár Kleinmannal, aki bejárta a fél világot

A téma azóta foglalkoztatott, ami-óta első ízben hallottam felőle. Hogy Finnországból jött Kassára, ahol valaha tekintélyes létszámú zsidó közösséggel létezett. Hogy magyar nőt vett feleségül, nem is beszél szlovákul. Hogy kitűnően megérthetik egymást a köztársasági elnökkel. Hogy Michal Kovác amerikai útjára is magával vitte. Hogy a repülőgépen az államfői kíséret egyes tagjaival – akikről hallotta, hogy értik a nyelvünket – magyarul kívánt csevegni, némi nyugtalanságot kelte köztük. Hogy érdekes beszélgetőpartner, szívesen látott vendég pozsonyi diplomáciai körökben. Hogy kemény elszántággal fogott hozzá a csehszlovákiai, majd a válas után a szlovákiai zsidóság összerendezéséhez, hitételeit felpezsdítéséhez.

S amikor már telefonon kitűztük találkozónk időpontját, további hírek érkeztek.

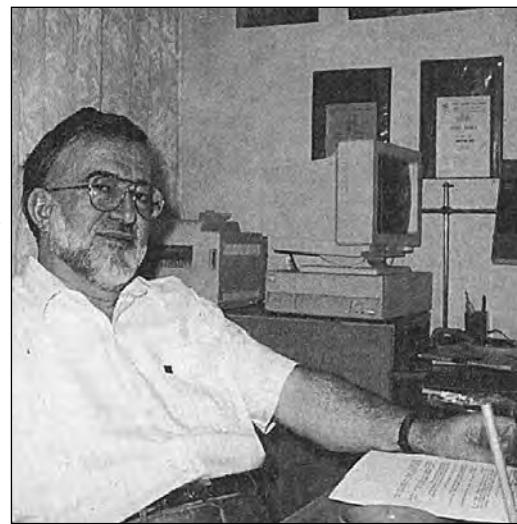
A cassai zsidó hitközség kifogásolta a rabbi közeli tevékenységét, s deklarálta, hogy Lázár Kleinman a hitközség elnökségének határozata értelmében „megszűnik a zsidó hitközség rabbija lenni, s csakis magán-személyként szerepel”.

Kassán, de jóval a kelet-szlovákiai nagyváros határain túl is értható fel-tűnést keltett a hír. A bizonytalanságot nem csökkentette az érintett gyors válasza: a tisztségből történt visszahívást jogi úton rendezi, addig is ő a cassai főrabbija. A sajtó csak találhatott, a régióban megjelenő Slovensky Východ szerint a hitközség döntésében szerepet játszhatott, hogy „a furcsa úr, aki még szlovákul sem tud”, hivatalos tanácsosa lett a Kelet-szlovákiai Vasmű Rt. új vezetésének. Állítólag az országban belüli antiszemitizmus meglétéről és erejéről is eltért a rabbi és a hitközség véleménye.

Ilyen előzmények után kopogtam be a Krmanová utcai házba, amelyben a rabbi és családjá laktak, s amelynek udvarán az egyik cassai zsinagóga meglehetősen rossz állagú épülete áll. Mellette azonban felújítva-kifestve az imaterem: ez már Kleinman munkálkodásának eredménye. A mértékertő eleganciával berendezett irodában beszélgettünk a főrabbival.

– Mondana valamit az életéről? Honnan tud magyarul?

– Szatmáron születtem 1939-ben, egy rabbicsalád gyermekeként. Az édesapám otthon többnyire jiddisül beszélt, de boldogult édesanyám majdnem mindig magyarul. Miután a feleséggel szinte csak így társalgunk, gyermekekkel tudásom nem ment feledésbe. Négy gyermekeivel viszont héberül érintkezem, ketten közöttük itt laknak velünk, a másik kettő Izraelben van: egyikük most fejezte be a katonáskodást, a kisebb még szolgál. De visszakanyarodva: 1950-ben Romániából Izraelbe mentünk, ott nevelkedtem, végeztem iskoláimat. Amikor befejeztem a rabbiképzést, megkezdődött az én vándoréletem. A főrabbinátus kiküldetése alapján 1959-től járom a világot.

– Hol fordult meg?

– Először Eritreában, ott két rövid időszakot töltöttem, majd Ausztráliaiban éltem hat esztendőt, később Dél-Amerika különböző orszáibaiban működtem. 1974-ben visszatérve, elhatároztam, hogy letelepedem, de miután oly sok évet töltöttem el külföldön, meglehetősen nehéznek bizonyult a beilleszkedés az izraeli állapotokba. Elkínálódtam 1981-ig, de akkor – családostól – ismét vándorbot fogtam: irány Skandinávia! Előbb nyolc esztendő koppenhágai tartózkodás következett – megjegyzem, nekem a világban a dániai élet-forma tetszett a legjobban –, majd sorra megismérvé a többi északi államot, úgy határoztam, hogy elfogadok egy finnországi meghívást. Helsinki szádékot tettelepeldni, de a családom nem tudott beilleszkedni. Feleségem és gyermekeim arra ösztönöztek, hogy így, ötven év felett, keressék már egy olyan helyet, ami akár vándorlásom végállomásá-

nak is megfelelhet. Kaptam több ajánlatot is: Izraelbe, Iránba – és Kassára. Ez 1992 nyarán történt, s kiindulva abból, hogy a család talán itt illeszkedhet be a legjobban, az utóbbi mellett döntöttünk. Valószínűleg akkor is ugyanígy cselekedtünk volna, ha ismerjük az itt ránk váró összes problémát.

– Végül is milyen jellegű problémáról van szó?

– Nézze, én úgy vélem, hogy sikerült politikamentes utat járnöm. Így például nem kötelezem el magam a magyar-szlovák vitában, ami persze nem jelenti, hogy nincs véleményem. Egyébként úgy értekem, hogy a hivatalos 600-700 ezres számmal szemben itt akár egymillió magyar is él, de az asszimiláció – nem a mesterséges, hanem a természetes – megritkítja az ő soraikat is, akármilyen jogos harcot folytatnak ellen. A zsidó hitközségen ezt hatványozottan le lehet mérni: az idősebbek 90 százaléka magyarul beszél, ám ahogy lejjebb haladunk a korban, az ifjabbak között egyre kevesebben szólnak meg ezen a nyelven: ők már szlovákul társalognak. Mindenesetre rengeteget kellett dolgozni, de megérte, elégedett vagyok az eredményeinkkel.

– Mások viszont, úgy tetszik, kevésbé azok. Mivel magyarázza a leváltásáról szóló híreket?

– A cassai hitközség felmondó határozata minden jogalapot nélkülö, ezt ők is jól tudják, de ez nem az én problémám.

– A „vádpontok” között szerepelt, hogy őn a vasmű tanácsadójaként funkcionált. Mi ebben a rossz?

– Kérem, igényt tartottak élettápasztalatomra, javaslataimmal elégédet voltak, a tiszteletdíjat pedig átutaltam a hitközségnak. Michal Kovác államelnök – akit én rendkívül tisztelek – a minap több mint egyórás megbeszélésen fogadott, jól-lehet tud a vádaskodásról. Engem szlovák oldalról is, magyar oldalról is, a régi kormány is, meg a mostani is becsül – de magam is mindenki-nek megadom a tiszteletet. Kovác elnök úr Kassán járva, engem itt, a lakásomon is felkeresett, s meghívott és elvit amerikai útjára is. Felte-

szem, helyeselte azt a magatartásomat, amely mellett egy életen át kírtok: segítenem kell a magam eszközeivel és lehetőségeivel azt az országot, ahol élek. Ez történik itt is.

– Rész szokt őn venni az elnök által szervezett nemzetiségi-kisebbségi kerekasztalokon is?

– Nem, mert tapasztalataim szerint az ilyen nyílt, a sajtó számára is hozzáérhető tárgyalásoknak szinte soha nincs számottevő eredményük. A csendes, bizalmás úton született megállapodásoknak sokkal jobbak az esélyek. Ez az álláspontom egyébként a szlovák-magyar problémák kezelésére is vonatkozik. Én ezt részben belülről, részben kívülről szemlélem, s bunt követnék el, ha azt állítanám, hogy bármelyik oldalon ott a százszázalékos igazság. Mert a politikusok jóformán soha nem reprezentálnak egy egész közösséget, ám előszeretettel tartanák fenn maguknak ezt a szerepet. Hiába állítja egy bizonyos szlovákiai magyar vezető, hogy ő képviseli az itteni magyarságot vagy annak a javát, ezt egyszerűen nem sajátíthatja ki. Bíráltam már többször is a magyar politikai pártokat, hogy miért próbálják megosztva reprezentálni a szlovákiai magyarságot.

– Vagyis őn azt szorgalmazza, hogy az ósi rendkívüli választásokon a magyarok érdekeit együtt képviseljék?

– Ha nem is egy hangon – hiszen mindenkinél jog a saját politikai véleményt megformálni –, de legalább egy blokkban. Mert lehetnek olyan kérdések, ahol nincs helye a külön útnak, s azoknak, aki igazán képviselni kívánják az itteni magyarokat, ilyen szituációban közösen lenne kötelességi fellépni. Ami még nem azonos azzal, hogy egy és ugyanazon pártelnök vezetése alatt.

– Váltunk témát. Antiszemitizmus: Szlovákiaban ezzel kapcsolatban mi a helyzet?

– Ezt a problémát három részre osztom. Lehet antiszemitizmus a kormány vagy politikai pártok szintjén. Megjelenhet továbbá szervezett csoportok formájában. Végül pedig beszélhetünk ilyen színezetű huliganizmusról. Már nem is sorolok ide olyasmit, mint az esetleges éretlen véleléménytűváltások kategóriája. Már vagy másfél éve különböző vitafórumokon beszélünk erről, és én minden ugyanazt hangsúlyozom: Szlovákiaban nincs antiszemitizmus, bár vannak antiszemíták.

– Mások vitatkoznak önnel, hisz itt volt nemrég a verbói (Vrbová) temető zsidó síremlékeinek meggyalázása. Egy szlovák nemzeti párti kiadványban Kovác elnököt megvádolták: Budapest mellett Tel-Avivból kapta az „utasítást” az előző kormány megdöntésére.

– Egy jól működő demokráciának ezt is ki kell bírnia. Én inkább ellen-példákat sorolnék: Nagykaposon a katolikus esperes barátom büszkén mutatta meg, milyen gondosan ápolják a zsidó temetőt. Ugyanilyen sírkertet gyönyörűen rendbe hoztak Poprádon. Tavaly Szepsiben felállították az elesettek emléktábláját, rajta szerepelnek a mártír zsidók is. Ezek tiszteletre méltó dolgok, ezeket is észre kell venni, beszélni kell róluk, nélkültük nem teljes a kép. A huliganizmus fáj, de nem testesíthet meg számunkra egy országot vagy egy népet. Ami nekünk, valamennyiünknek közös ellenségeünk, az a fundamentalizmus. Ebbe beleértem az iszlám fanatizmust, de nem teszek kivételek a hebron mecssetben elkövetett mészárlás tetteivel sem.

László Kleinman felmentésével kapcsolatban a Szlovákiai Zsidó Hitközségek Szövetsége írásos által foglalást tett közzé, amelyben le-szögezi, hogy a cassai zsidó hitközség vezetőségenek határozata nincs kihatással a rabbi munkaviszonyára. Azaz: László Kleinman továbbra is e pozícióban működhet Szlovákiaban.

Kassa, 1994. május

Farkas József György / Infovilág

Csillagosok

Alvás helyett hallgatóztam, jobban mondva hallgattam a résnyire nyitva hagyott ajtón anyám és nagynéném beszélgetését. Ők sem aludtak, szokás szerint gombolyukat varrak, endliztek, férceletk a konyhaasztalnál, merthogy női szabó ügyekkel foglalkoztak a napi munka mellett, után.

Csillagos házakról beszéltek. Ez felkeltette érdeklődésemet, nocsak, valami jó könyvet ajánlgat Szera néni? A meghallottakból annyi derült ki számonra, hogy nagyanyám aztán sokat tudna a csillagosról beszélni... Talán arról a vörös csillagos házról beszélnek, ahol aanyu és Szera gyakran járnak emlédes-gyűlésre? Akkor este nem tudtam meg, végül elaludtam. Másnap sem lettem okosabb, mert anyám a kérdezemre azt mondta, nem a párházról van szó, jobb, ha nem tudod... A könyvtáros Erzsikét is kérdeztem, van-e valamilyen könyve csillagos házakról. Érteletűen rázta a fejét, nem tudja, mit keresek. Nemcsakra, ötvenhat ószén aztán a kényszerű otthon üléseken

Fotó: Fortepan. Adományozó: Lissák Tivadar

megnyíltak a családi emlékezések, a csillagos házas „élményekről” eleget hallhattam.

Ez az emlék jött elő, amikor guglizás közben előbukkan az egykor székesfővárosi főpolgármester öffmérőszáma „hazafias” rendcsinálásának rendelete, amely a Fővárosi Közlöny 1944. 30-as számában jelent meg.

A „Zsidó által lakható épületek kijelölése a székesfőváros I-XIV. közigazgatási kerületeiben” címet viselte, kijelölte „...egyelőre” (sic!) azokat az épületeket, amelyekben a fővárosi „zsidók (a fennálló rendelkezések értelmében a megkülönböztető jelzés – sárga csillag – viselésére kötelezettek) lakhatnak”.

A rendelet bevezetője – szaknyelven preamble – hivatkozott arra, hogy a szabályozás kormányrendeletben és a m. kir. belügyminiszter leíratában foglalt „utasításokhoz képest született”. (Ilyen fogalmazást olvasva mindig felmerül benne, volt-e akkor m. kir. és tudott-e például az ilyen galádságról, vagy ha nem volt éppen király, akkor miért kellett reá hivatkozni, utalni. Netán azért, mert bocs, de nem mi, jogalkotók akartak ezt, hanem mi csak végrehajtunk, parancsot követünk...?)

Olvasom a címeimet. Nocsak, a mi utcánkból a harmadik szomszédos ház címe is szerepel a felsorolásban. Manapság szépen felújított, tetőteres villa. Lakik itt a közelben egy középkori férfi, itt született, itt nőtt fel, bár 44-ben még nem élt, de megkérdezem, hátha a szüleitől hallott erről a csillagos házról, annak egykorú lakójáról.

Igen, hallotta, hogy gazdag zsidó kereskedő építette azt a házat a húszas években. Rövid ideig lakta a család az akkor még földsíntes villát, állítólag jóval a haború előtt eladták, és kivándoroltak. Igen, azt is hallotta a szülőktől, hogy egy testvérpár, két – a bekötözésüket követő éveben már sárga csillagot viselő – férfi volt a következő tulajdonos.

Sőt, arról is meséltek a szülők, hogy ezeket a tulajdonosokat érintette a csillagosítás, ám ők rögvést felajánlották a házat a gestapo-soknak vagy kiknek ütével, kiutazási engedély fejében.

Beszélgetőtársam családjá szerint a villából eltűnt testvérpárt nem látták többé.

A házból 44 ószén valami kegyelmes úr és családja költözött. A kerítésen akkor vágta egy nagykaput, mert jött-ment a hivatali autó a ház lakójával. Ez a család is eltűnt innen.

45 után rövid ideig senki nem lakta a villát, aztán ismét egy család költözött ide. Értük is nagy, fekete autót járt, és egy másik autóban hallgatag, komor, öltönyös férfiak kísérték a főnök autóját. A kísérők gyakran le-fel sétáltak az utcában még éjszaka is. 56 ószén megüresedett ismét a ház.

Ötvenhetében újabb család költözött a villába. Őket is szolgálta fekete autó, kísérők nélküli. A nyolcvanas évek közepén a miniszteri állású családfőt fogdújazták. A szomszedság megkönyebbült, mert a hivatali járandóság négykerekűje már nem pöfögött itt reggel, délután, este, hétköznap és hétfégén is, várva a főhivatalnokot vagy valamelyik családtagját.

Beszélgetőtársam említi, hogy ők is hallották azt a vicces megjegyzést, miszerint a hivatali autók motorját talán azért járatták feszít várakozás közben, mert féltek az utasok, hogy netán nem indul a járgány, és nem tudnak elmenekülni...

Erre aztán összenézünk és bőlogatunk, tudjuk, mit akarunk mondani: manapság is jár ide az utcába fekete hivatali autó egy mostani nagy emberért és népes családjáért. Járó motorral ácsorrog várakozás közben télen is, nyáron is, néha pár percig, gyakrabban órákat...

Ügy tűnik, hogy a hatalmassággal járó (rossz) szokások átvévelnek, öröklődnek egyik rendszerből a másikba. Ha csak ennyi rossz öröklődik át, még

A nyilasoktól és a kommunistáktól is anyatigrisként óvta védenceit Bajor Gizi

Mentett ki embereket a Városmajor utcai nyilas házból, káprázta-tott el börtönört Márianosztrán. Bajor Gizi életének végül nem a nyilasok és nem a kommunisták, hanem – valószínűleg a haborús üldözés utóhatásaitól és agykérgsor-vadászától megzavarodott – férje ve-tett véget 71 ével ezelőtt, 1951. feb-ruár 12-én.

Gyűlnék a fellegek

Az 1893-ban, Budapesten született Bajor Gizi az Angolkisasszonyoknál nevelkedett. Habitusára azonban közel sem a konformizmus és az engedelmes szabálykövetés volt jellemző, jóval öntörvényűbb volt annál. Ennek bizonyítására élete során több drámai helyzetben is lehetőséget kapott.

Családja tudta és beleegyezése nélkül jelentkezett a színítandába, ahol azonnal felismerték a benne rejlő képességeket. 1914-ben a Nemzeti Színház szerződtette, és mindenkorban jó cselekedeteivel életveszélyt vállalt.

A védéci érdekelében kezdetben kormányzói mentességet járt ki, aztán a svéd követet kereste fel diplomáciai védelemrént. Amikor ez már nem volt elég, lakásában bújtatta többek között Tamási Áront, sok más színészét és írót, első férjét és családját, valamint Germán Tibort is. Germánt a munkaszolgálatos behívótól még meg tudta Bajor menteni, de a helyzet az ősi és teli nyilas razziák idején egyre nehezebbé vált.

Egy alkalommal a reverendáján nyilas karszalagot viselő Kun páter tartott házkutatást a villában. A menekültközpont nem bukott le, de a gépgyergyek különítmény az éppen ekkor hazaérkező Vajda Miklóst és édesanyját (az első férj, Vajda Ödön fiát és Bajor Gizi utáni feleségét) elhurcolta. Őket másnap éjjel sikerült kiszabadítania a Városmajor utcáinak pártházból.

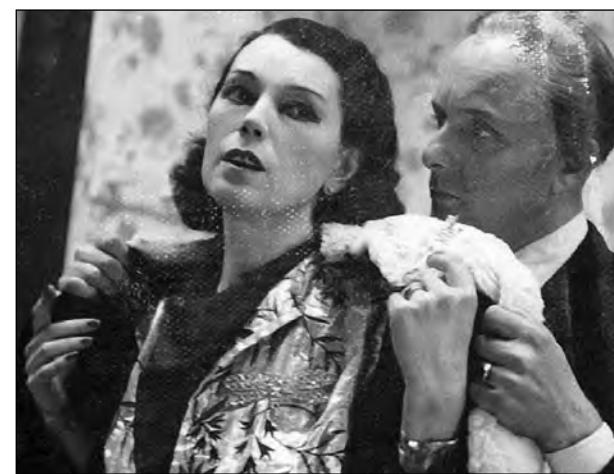
Vajda Miklós, a színészről keresztve a Holmi 1997/3. számában elevenítette fel ezt az epizódöt: „Apámat és Germánt keresik. Utóbbi a manzárdszobában, egy beépített szekrény hátsó fala mögött kialakított fülkében ül, de zakójá ott hever a szobában egy széken. Nem veszik észre. Anyámat és engem elvisznak. Bajor Gizi nem ekkor lép föl először a mentőangyal szerepében. A Városmajor utcai nyilasházban eltöltött két nap után – miattal bennünket nem bántanak, de egy öregember a szemem láttára vernek agyon, s egy nyilas orvos arra készül, hogy valamilyen vizsgállal megállapítsa, a zsidó vér több-e bennem vagy a keresztny – éjszaka egyszer csak kinyílik az ajtó, amely mögött vagy harmincs szorongunk, és ott áll malomkerék nagyságú kalapban, királynői pozban Bajor Gizi a svéd követtek, aki németül kiabál. Két perc múlva szabadok vagyunk.”

Túl az ostromon

Germán Tibor sokakkal együtt egy szobába zárva élte túl az ostromot, és súlyos lelki traumával szabadult fel. Orvosi állásába való visszahelyezése segítette ki a háborús depresszióból. Bajor Gizi is visszatért a színházi életbe, 1948-ban az elsők között vette át a Kossuth-díjat.

A Major Tamás vezette Nemzeti Színházban azonban egyre inkább háttérbe szorult. A színház, mint minden művészeti ág, a pártállam elkezelései szerint a politikai propagandát kellett hogy szolgálja. Heves politikai és művészeti viták és a Szabad Népfelrájlhangulata lengte be az épületet.

Bajor Gizi a 20. századi Magyarország egyik autoriter rendszere sem hagyta munka nélkül. A közéki barát-ként megmaradt első férj feleségét, Vajda Ödönnét 1949 végén rémhírterjesztőként tartoztatták le. A színészről

Bajor Gizi és Ráday Imre Jean Cocteau Szent szörnyetegek című darabjában

Forrás: Fortepan / Ráday Mihály

újra akcióba lépett: Rákosi Mátyást levelekkel és kérelmekkel bombázta, a párt belső köreivel kapcsolatban álló ismerőseivel üzente, csatasorba állított mindenkit. Igazán hatást elérni azonban leginkább a márianosztrai börtönökönél tudott, amikor 1950 nyarán Vajdánét meglátogatta.

A nem minden nap jelenetet színén Vajda Miklós örökötte meg: „Nagy ruhásosárba élelmet, fehér-neműt, szappant, cigarettát csomagol össze, hatalmas mennyiséget. [...] Az akció nincs előkészítve, hétköznap van – és ez a kegyetlenségről hírhedtő Gizi neve hallatán hanyatt-homlok, a megtiszteltetéstől valósággal röpdösve jelenik meg a kapuban, hajlongva, irulva-pirulva tessékel az irodájába. Mikor megtudja, minél köszönheti a látogatást, felhözzet a nyámat, aki Gizi mindenekelőtt azonali zuhanyozást eszközöl ki, majd pedig alaposan megeteti.”

Vajdáné 1950 szilveszteri szabadulása Bajor Gizi utolsó jó cselekedete és sikere volt. A történethez hozzáról, hogy Bajor halála után néhány hónappal újra bezárták a nőt, de ez csak néhány hónapig tartott, ezúttal Gobbi Hilda és Palló Imre operaénekes vállalta magára a mentőangyal szerepét.

Bajor Gizi halála körül a kortársak körében sok találkozás és legenda kaptott száryna. A legvalószínűbbnek azt tartják – a közelében ismerősök elbeszélései alapján –, hogy férje megzavarodott, és felesége fülbaja mögé hálólos agydaganatot vizionált. Rögeszméjével vált, hogy meg fog süketülni és nem fog tudni többet játszani. Ez a képzet annyira elhalhatatlanul rajta, hogy 1951. február 12-én a szokásos vitamininjekció helyett morfiumot adott neki, majd ezután magával is végzett.

Bajor Gizi hallásproblémáját a boncolás gyógyultnak minősítette, és semmi olyan elváltozást nem találtak, ami aggodalomra adhatott volna okot. Germán Tibornál pedig – elmeje épsegére is kiható – agykereg-sorvadással magyarázták imádott és rajongott feleségevel kapcsolatos kényszerképzeteit.

A klinikai munkatársak utolag be-vallották, hogy érzékeltek a professzor viselkedésének megváltozását, de azt az erős öregedésnek vagy átmeneti problémának tudták be.

Halálának első évfordulóján – Gobbi Hilda kezdeményezésére – a budai villában megnyílt az ország első színészmuzeuma. Abban az épületben, ahol Bajor Gizi a sikerek mellett sok igazságtalanságot és még több olyan váratlan, a fizikai és lelki felkészülésre esélyt alig hagyó eseményt élhetett át, amelyek minden színészre és improvizációs képességet próbára tették.

Múlt-kor

NAPTÁR

Május 4-5., szerda-csütörtök	Ijjár 3-4..	Jom házikáron - jom háácmáut
Május 6., péntek	Ijjár 5.	Gyertyagyújtás: 7.43
Május 7., szombat	Ijjár 6.	Szombati kimenetele: 8.56
Május 13., péntek	Ijjár 12.	Gyertyagyújtás: 7.53
Május 14., szombat	Ijjár 13.	Szombati kimenetele: 9.08

MÁZSIHISZ
a valtozó világra nyitott zsidóság

GONDOSKODÁS NEMZEDÉKRŐL NEMZEDÉKRE

Kérjük, támogassa Ón is adójával egyháznak adható 1%-ával a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége munkáját!

„Nem szabad tétlennek lennünk” Heisler András a Mi Hazánkról

A Times of Israel című izraeli lap „A világháború óta Magyarország legradikálisabb nacionalista pártja 7 helyet nyert a parlamentben” címmel számolt be róla, hogy a választási eredmények következtében a szélsőjobboldali Mi Hazánk Mozgalom a magyar országgyűlés harmadik legnagyobb pártja lett. A lapnak nyilatkozott a Mazsihisz elnöke, Heisler András is.

A Mi Hazánk váratlan előretörése a megosztott s egymással sokszor cívódó magyarországi zsidó közösséget aggodalomra készti. Az alig több mint 6 százalékkal parlamentbe jutott Mi Hazánk a harmadik legnagyobb párt lett a választáson, amelyen Orbán Viktor miniszterelnök pártja 55 százalékos, míg a politikai skála széles spektrumát képviselő egyesült ellenzék, amely Orbán akaratleváltani, összesen 34,5 százalékos eredményt ért el – olvasható a Times of Israel cikkében.

A lap röviden bemutatja a Mi Hazánkat, valamint annak vezetőjét, Toroczkay Lászlót, megállapítva, hogy ez a párt hozza egy platformra mindeneket, aki romellenesek, bevándorlásellenesek, LMBTQ-ellenesek és a koronavírus-járvány miatt bevezetett intézkedések feltétel nélküli eltörlését követelik, majd megszólaltatja a magyar zsidó közösségek vezetőit, így Köves Slomót, az EMIH vezető rabbi-ját, valamint Heisler Andrásról, a Mazsihisz elnökéről.

Heisler András a lapnak elmondta, hogy a Mi Hazánk parlamentbe jutása miatt a szervezet vezetősége tagjai rendkívüli ülésen elemeztek a helyzetet.

Az elnök hangsúlyozta: „Az egész vezetőség számára riasztó a Mi Hazánk megerősödése, és keressük a módját, hogy miképpen fejezzük ki aggodalunkat. Nem szabad tétlennek lennünk, hiszen a párt nézetei kísértetiesen emlékeztenek a történelem egy olyan korábbi, sötét korszakára, amelyről mindenian tudjuk, hogy milyen következményekkel járt.”

A Times of Israel interjút közölt Nagy Attilával, a párt budapesti elnökével, aki az újságíró töbök között azt a kérdést is felteszi: a párt vezetőivel és tagjaival szemben gyakori a vád, hogy náci karlendítéssel tisztelegnek, amit azazal próbálnak kimagyarázni, hogy ez ősi római köszönés, de vajon miért nem vállalják fel nyíltan, hogy ezek milyen szándékokból fakadnak?

Erre Nagy Attila ezt a választ adja: „Nem gondoljuk, hogy a mozgalmat a helyi vagy a nemzetközi zsidóság érzései szerint kellene vezetni. Nem azt mondjuk, hogy gyűlöljük a zsidókat, hanem azt, hogy nem az ő érzései határozzák meg, hogy mit teszünk.”

Zsályi hangsúlyozza: „Az újságíró rárérdez arra is, hogy a politikus egyetért-e azzal, miszerint a Mi Hazánk egyes tagjai a Nyilaskeresztes Párt tagjait mártíroknak és hősöknek tekintik, mire Nagy azt válaszolja: „Nem igazán, mert nem hősök voltak, hanem áldozatok.”

APRÓ-HIRDETÉS

Üzemorvosi, háziorvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITAPHARM. Hétfő-szerda 15–16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Műfogsorrgözítés miniimplantátumokkal. Bp., Szt. István krt. 4. III. 1. 320-4778. www.drviragdental.hu és www.mini-implantatum.hu

Mindenmű régiséget vásárolok díjtalan kiszállással. Teljes lakásírtítéssel! Híradástechnikát, bakelitlemezeket, bútor, könyvet, kerámát, porcelánt, bronztárgyat, órákat, kitüntetést, páfríregést, pénzeket, játékokat (retró tárgyak előnyben). Pintén Nikoletta, 06-1/466-8321, 06-30/973-4949.

Kastélyok berendezéséhez vásárolok festményeket, ezüstöt, bronzokat, órákat, bútorokat, hagyatékot stb. Üzlet: 06-20-2801-0151, herendi77@gmail.com

Régiségek-hagyaték, örökség felvásárlása készpénzért. 06-20/932-6495, www.antikbudapest.hu, e-mail: antik@antikbudapest.hu

Szobafestést, mázolást vállalkoz. Leinformálható vállalkoz. Telefon: 06-30-253-9731.

Au pair kerestetik Stuttgartba. Egy fiatal zsidó családból egy hároméves kisfiúval és egy egyéves kislányval keres októbertől au pair segítséget. Külön bejárattal lakrész és teljes ellátást, valamint zsebpénzt, az utazás költségeit és egy esetleges nyelvtanfolyamot is biztosítunk. Fontos lenne a kisgyerekkel felügyeletben szerzett tapasztalat. Elhez kapcsolódik a gyerekekkel való foglalkozás és adott esetben az érkezettel

is. A hároméves kisfiunk a német nyelv mellett ért magyarul és oroszul is, a kislányunkat is szeretnének ugyanezekre a nyelvekre megtanítani. Egymás között a családban németül beszélünk, de mind a két szülő beszél folyékony angolul is. A mama tud oroszul is, a papa pedig magyarul is. Becsüsünk szerint a foglalkoztatottság heti kb. 20-25 órát tenné ki. Érdeklődés esetén kérjük, írjon nekünk a miau@gmx.de e-mail-címre, lehetőleg egy rövid életrajzzal. Egy első személyes beszélgetést a legegyszerűbben Skype-pal folytatthatnánk.

Azonnal megszabadítjuk antik tárgyait, természetesen jó pénzért cserébe! Antik tárgyak, régiségek, bútorok, festmények, szőnyegek stb. azonnali készpénzes felvásárlása országosan. Teljes hagyatékfelvásárlással és komplett lakásírtítéssel kapcsolatban is várunk megkeresést! Több mint 30 éves szakmai tapasztalattal állunk rendelkezésre a héten minden napján 8-tól 8-ig. Varga István, Rugexpert régiségbolt. 1136 Budapest, Hegedűs Gyula utca 4. Telefonszám: +36-70-775-7804. E-mail: info@rugexpert.hu, weboldal: www.rugexpert.hu

Hírek, események röviden

– 1%. Kérjük, segítse személyi jövedelemadójá 1%-ával a már igen idős (88 év felettes) Ján Vásémit kijuttatottak, akik 1944-ben életük kockázatával mentették a zsidó üldözöttet. Köszönjük támogatását. Igaz Emberekért Alapítvány. Adószámunk: 18040094-1-43.

Börtön a get megtagadásáért

Alan Mohernek 18 hónapot kell börtönben töltenie, mivel a get megtagadásával „károsította felesége mentális és fizikai egészségét”.

Egy angol bíróság 18 hónap börtönbüntetésre ítélt egy zsidó üzletembert, amiért vallási alapon nem volt hajlandó elválni a feleségétől. Az 57 éves Alan Moher és felesége, Caroline 2016-ban költözött szét, 20 év házasság után. A házaspár, amelynek három gyermek van, végül 2019-ben fejezte be a polgári válású procedúrát, olvasható a *Kibic* cikkében.

Moher, egy manchesteri ingatlancég tulajdonosa azonban nem volt hajlandó megadni feleségének a zsidó vallási törvények szerinti várólevelet, a getet. A get hiányában a férj megakadályozza, hogy a nő újra tudjon házasodni egészen addig, amíg aztől a maga nem teszi meg.

Válaszul a feleség az ügyvédei által mérföldkőnek nevezett pert indított Moher ellen, akit a közel-múltban bűnösnek mondott ki a southwarki bíróság a 2016-ban kezdődő ötéves időszak alatt tanúsított befolyásoló vagy kényszerítő magatartása miatt. Ez volt az első olyan alkalom, hogy valakit a get megtagadása miatt ítélték el egy angol bírósagon.

„Ön megpróbálta manipulálni és irányítani a feleségét, mindez annak tudatában, hogy ez jelentősen károsítja a mentális egészséget, és bizonyos tekintetben a fizikai egészségen is ártalmat” – mondta Martin Beddoe bíró Mohernek.

A Moher elleni vadvák között szerepelt, hogy „pszichológiai és érzeli bántalmazást alkalmazott és megfenyegette feleségét”, aki üdvözölte az ítéletet.

„A törvény nem engedi, hogy megússák a bűneket azok, akik érzelmileg kényszerítették és manipulálták, fizikailag bántalmazták és megalázták a házastársukat” – nyilatkozta Caroline Moher az ítéletet követően.

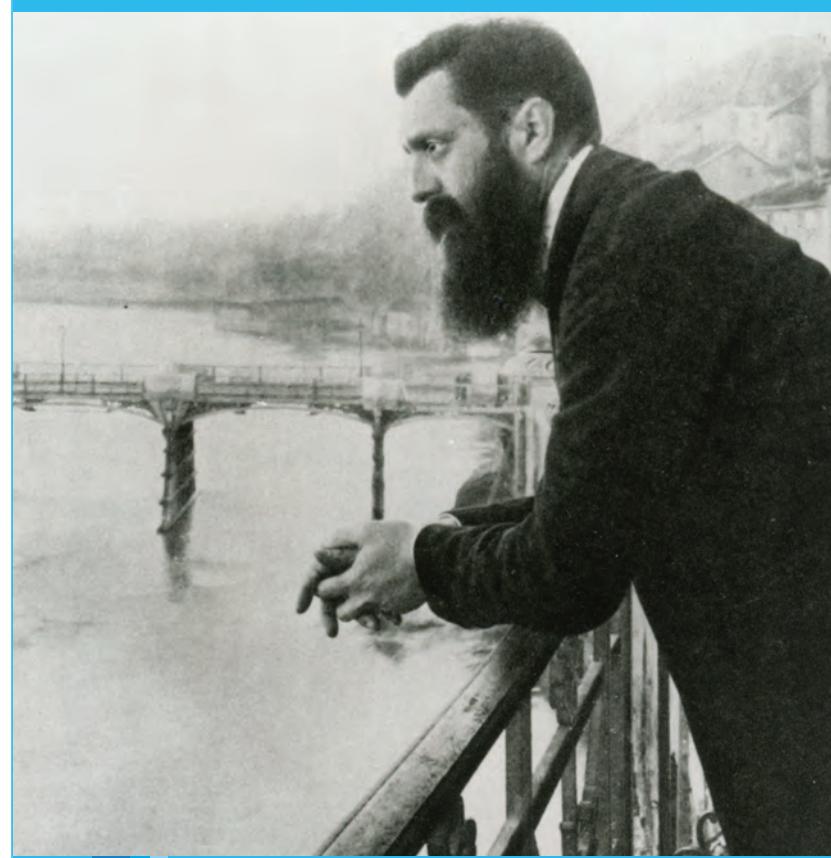
„A többi áldozatnak azt üznenem: nem vagyok egyedül, és az igazság és az emberség a ti oldalatokon áll” – tette hozzá. „Arra kérlek titeket, hogy ne maradjatok csendben, hanem harcoljatok a szabadságot!”

Egy korábbi bírósági ítéletben Mohert arra kötelezték, hogy fizessen tartásdíjat a feleségének, amíg nem adja meg neki a getet. (*Times of Israel*)

Alan Moher

Herzl Tivadar örököl hagyta nekünk....

az Ön Öröksege
is hozzájárulhat e célhoz.
Keren Hyesod UIA,
a szervezet, amely Izrael részére gyűjt adományt.

Tölünk megtudhatja hogyan
E-mail: eli.keidar@kerenh.hu
Telefax: +972-4-6263636
Mobil: +36-30-8487380

Orthodoxok beperelték a Delta és a KLM légitársaságot

Tizenkilenc ortodox zsidó lány diszkriminációra hivatkozva beperelték a Delta és a KLM légitársaságot, miután tavaly nyáron két járatról kitiltották őket, állítólag azért, mert nem tartották be az étkezésre vonatkozó járványügyi szabályokat – írta a *NITimes* holland hírportál.

A lányok egy nagyobb csoport tagjai voltak, akik Kijevből utaztak hazára New Yorkba amszterdami átszállással a Delta Airlines és a KLM közösen üzemeltetett járatával. Az Amszterdamban tartó járaton a lányok közül néhányan a kijelölt étkezési időn kívül fogyasztották el saját készítésű ételeiket, arra hivatkozva, hogy a légitársaság nem biztosított olyan ellátást, amely megfelelt volna közösségi szigorú előírásainak, és emiatt a kijelölt időn kívül levették a szájukat és az orrukat eltakaró maszkot.

Amikor a csoport az amszterdami repülőtérre érkezett, a KLM egyik biztonsági tiszviselője közölte velük, hogy nem szállhatnak fel a New Yorkba tartó járatra. Ez a tilalom a csoport azon tagjaira is vonatkozott, akik az amszterdami repülőtéren csatlakoztak hozzájuk. A lányok azt állítják, hogy utastársaikat nem büntették meg, amiért hasonlóan az étkezési időn kívül ettek.

A lányok és kísérőik végül a Schiphol repülőtérre töltötték az éjszakát. Miután sikerült egy hazafelé tartó járatra helyet kapniuk, az egyik lány indulás előtt helyet cserélte egy másik utassal. A csoportot ezt követően „helytelen viselkedés” miatt leparancsolták a gépről. A felperesek azért is panaszt tettek, mert a KLM egyik biztonsági tiszviselője szerintük gúnyos megjegyzéseket tett rájuk. A lányokat letartóztatással fenyegették „elfogadhatatlan viselkedésük és a járványügyi szabályok megszegése miatt”. „A panaszosok szerint a fenyegetésnek kizárolag az volt a célja, hogy etnikai és vallási hovatartozásuk miatt zaklassák őket” – írta a holland hírportál. (MTI)

Izrael hadikórházat nyitott Ukrajnában

A lengyel határnál lévő 66 ágyas kórházban 65 izraeli orvos és nővér fog dolgozni. A Fényes Csillag nevű gyógyintézmény célja a közelben lévő menekültek megsegítése. Többek között sürgősségi osztályból, valamint férfiak, nők és gyermekek számára kiállított kórtermekből áll.

A Tel-Aviv melletti Siba Kórház bejelentette, hogy a hadikórház akár 150 beteget is elláthat egyszerre. A becslések szerint csaknem 5,9 millió euróba került a kórház felépítése és üzemeltetése április közepéig.

A WHO szerint az orosz háború kezdete óta legalább 62 egészségügyi intézményt támadtak meg Ukrajnában, írja az informed.hu nyomán a *Kibic*. A genfi szóvivő szerint 15 ember meghalt és 37 megsebesült február 24. és március 18. között a WHO által ellenőrzött adatok szerint.

A WHO a kórházak, orvosi rendelők, gyógy-szer- és anyagszállítás, raktárak, személyzet és betegek elleni támadásokra számít, és elítéli az ilyen akciókat, amelyeket a nemzetközi jog tilt. Az orvosi segítségez való hozzáférés emberi jog.

Izrael hagyományosan jó kapcsolatokat ápol

SPÁNN GÁBOR

Meseautó

Kedves Olvasóim,

Aki azt hiszi a cím alapján, hogy ez a jegyzetem az örököld végjáték-ról fog szólni, őt csalódás érné. Pusztán azért adtam ezt a címet, mert a történet autóról szól, és mesébe illik. Mivel mint tudjuk, szétruhad a metró, de divatban van a retró, most én is egy időutazásra hívom Önöt.

Amit elmesélek, fél évszázaddal ezelőtt történt, és úgy vagyok vele, mint az egykorú úri szabók: hozott anyagból dolgozom. Tudniillik ezt a sztorit a Dohány körzet egyik hívétől, Nádor Jánostól hallottam.

A Nádor név közismert zsidó körökben, hiszen János testvére, Tamás sok éve köztisztelőben álló világi elnöke a Dohány utcai templomkörzetnek.

Ez most nem Tamásról szól, mert ő ennek a történetnek csak „kibice” volt, az igazi elkövető az öccse, János.

Az 1960-as évek végén az egyetlen autókereskedéssel foglalkozó állami vállalattól, a Merkurtól előjegyzéses alapon lehetett venni magán-személynek autót. Ugyanez a cégek valutáért vásárolva és azt keményen felszorozva forint árra nemély nyugati márkaúj autót is behozott, amihez természetesen legálisan tartott dollárral kellett rendelkezni, és sem volt hátrány, ha az igénylő csókos elvtárs volt.

A Nádor család felmenői sok generációjával a testvérpár előtt Balassagyarmaton kialakították egy vas- és fémáru boltot. Ennek akkor, mint a megyében az egyetlennek, rettentő nagy forgalma volt. Aztán 1950 táján hirtelen Rákosi elvtárs arra ébredt, hogy a magántulajdon aljas, imperialista találmány, államosításunk csak gyorsan minden gyárat, üzemet és üzletet. Így a Nádor család vasboltja is átlényegült vas- és edénybolttá, amihez nekik már semmi közük nem volt. Viszont a testvérek édesapja azonnal vezető állást kapott az ÁFÉSZ-nál.

Mivel a vasboltjukból összegyűlt pénzt nagy önmegtagatóztatással félretette, 1968-ban az ÁFÉSZ vezérigazgatójának segítségével kapott a Merkurtól egy Renault 16-os személyautót.

Az újszülöttek kedvéért mondom el, hogy ez a kocsi annak idején a híres francia autócégek zászlóshajójá volt (némi képzavarral!), az egyike a legdrágább Renault-knak. Akkori áron János emlékei szerint 180.000 Ft körülötte összeget kellett kifizetni érte – egy Lada 60.000 forintba került.

Ugyanennek az ÁFÉSZ-vezérnek (aki beosztása mellett országgyűlési képviselő is volt) 1972-ben sikerült csodát tennie. A Nádor testvérek édesapja turistaútlevet kapott kétheti időtartamra Izraelbe. Az idősebb Nádor feleségestől az útra készült, a 19 éves János pedig az érettsgére, úgy, hogy már jogosítvány is volt. Reménykedve kérte édesapját, hogy miután két héti úgyis távol lesz, adj neki a kocsikulcsot, hadd villogjon a lánya előtől, hisz egy R 16-ost akkoriban Pesten mindenki megnézett. Az édesapja határozottan megtagadta, mondván, nincs elég vezetői gyakorlata, és nekik egy nyugodt perçük sem lenne Izraelben, hogy mikor töri össze magát imádott kalandvágyó fiuk. Így az autót lezártta, és elutasított.

Nádor János nem lett volna az, aki ma is, ha ebbe beletörődik. Segítségül hívta melamedjét, és a Petőfi Sándor utcai főposta (innen lehetett csak lebonyolítani interurbán telefonbeszélgetéseket, és itt volt megtalálható valamennyi európai fővárosi telefonkönyve) kikereste a párizsi telefonkönyvből a Renault Boulogne-Billancourt igazgatóságát, és egy könyörgő hangú levélben közölte, hogy elveszette az R 16-osa kulcsait, így a megbecsült autót nem tudja használni, és pontosan megadta ehhez mind a motor, mind az alváz számát. Sok reményt az ügyhöz nem fűzött, már csak a vasfüggöny miatt sem. Egy hét múlva csöngöttetett a postás, és egy vaskos borítékban – a postaköltség előre kifizetve – kikézbesített a lakására két garnitúra indító- és csomagtartónyitó kulcsot.

János boldogsága határtalan volt, és rögtön próbaútra indult. De mint minden bűnnél, jött a bűnhódás is. Nála csak az édesapja volt rafináltabb, aki elutasított előtt majdnem esetleg kiürítette a benzintankot, így az autó öt sarokra a lakástól megállt. János duplán esett két-sége. Öröme nem lesz, és alhat az autóból szülei hazajöveteléig, hogy el lelopják. Aztán ismét „Nádor-üzemmódba” kapcsolt, és felhívta kamionosför barátját. Ó megjelent, és azonnal megoldotta a problémát: a Renault csomagtartójában a pótkerék alatt, ahol a benzintank helyezkedett el, ki kellett csavarozni négy csavart, leemelni a fedeleket, és már ott állt a túlfolyó csöve. A magával hozott benzint így beöntötték, és János hosszú időre Budapest császára lett.

A szülők érkezésére visszaállította az autót eredeti helyére abban a reményben, hogy nagyon elfoglalt édesapja nem néz a kilométerórára. A szigorú apa mindenki kívül külön hallgatta ki, hogy ugye nem nyúltak az autóhoz. Tamás bizonytalt a gyenge láncszemeknek, és bevalotta János bűnét. A papa miután minden centiméterét átvizsgálta az autónak és szórul szóra elmeséltette János fiával, hogy oldotta meg a majdnem lehetetlen, végül csak ennyit mondott: minden meg van bocsátva, sejthettem volna, hisz zsidó fiú vagy.

Oroszországgal és Ukrajnával. Emellett a Szíriával és Iránnal fennálló konfliktusai miatt függ Moszkva jóindulatától is. Médiaértesülések szerint ezért utasította el Ukrajna fegyverszállítási kérelmét.

